

Jokaisen numeron takana on ihminen

Lapsiperheiden kokemuksia
taloudellisesta tilanteestaan kesällä 2024

Sisällys

1. JOHDANTO	3
2. KYSELYN JA SELVITYKSEN TOTEUTUS	4
2.1 Tekninen toteutus.....	4
2.2 Menetelmät	4
2.3 Vastaajat ja aineiston yleistettävyys.....	4
3. LAPSIPERHEKYSELYN TULOKSET	5
3.1. Taloustilanteen yleiskuva kyselyyn vastanneissa lapsiperheissä.....	5
3.1.1 Huoli välttämättömyysmenojen turvaamisesta.....	5
3.1.2 Taloudellisen tilanteen heikentymisen aikajänne	5
3.1.3 Taloudellisen tilanteen heikentymisen syitä	6
3.1.4 Taloudellisen tilanteen heikentymisen vaikutukset perheen hyvinvointiin	8
3.2 Taloudellisen tilanteen heikentymisen näkyminen konkreettisesti arjessa – ihmisten kuvausta tilanteestaan	9
3.2.1 Tulojen pienentyminen ja tukien loppuminen	9
3.2.2 Rahan riittämättömyys perusmenoihin ja eläminen kädestä suuhun	9
3.2.3. Ruoka- ja asumiskustannusten karkaaminen	10
3.2.4 Velkaantuminen ja säästöjen loppuminen.....	11
3.2.5. Stressi, jatkuva huoli ja ahdistus.....	12
3.2.6.Harrastuksista ja vapaa-ajan menoista tinkimisen pakko	12
3.2.7.Yksinhuoltajana vaikea pärjätä.....	13
3.2.8 Terveystä huolehtimiseen ei varaa	13
3.2.9. Järjestelmät eivät vastaa tarpeisiin	14
3.3 Taloustilanteen vaikutus pitkällä aikavälillä jaksamiseen ja hyvinvointiin	14
3.4 Mahdollisuudet vaikuttaa omaan taloudelliseen tilanteeseen	17
3.4.1. Vaikeuksia omaan taloudelliseen tilanteeseen vaikuttamisessa	17
3.4.2 Pienellä osalla mahdollisuuksia taloudellisen tilanteensa kohentamiseen ..	19
3.5 Vastaajien viestejä päättäjille	19
4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POLITIIKKASUOSITUKSET	22
LÄHTEET	27

1. JOHDANTO

Suomessa noin 130 000 lapsen arvioidaan elävän köyhässä perheessä. Lapsiperheköyhyydellä on elämän mittaiset vaikutukset lapsen tulevaan elämään. Jos lapsiperheköyhyyttä ei määrätietoisesti vähennetä, se merkitsee inhimillisiä kärsimyksiä, menetettyjä mahdollisuuksia ja suuria kustannuksia julkiseen talouteen myöhemmin.

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmassa on merkittävien sosiaaliturvan leikkausten toteuttaminen valtiontalouden tasapainottamiseksi. Eri perusturvaetuuksien leikkausten suojaosien poistamisen, ja indeksijäädysten euromääräinen volyyymi on historiallisesti poikkeuksellisen suuri. Ensi- ja turvakotien liitto toteutti yhteistyössä SOSTEn ja valtiotieteen tohtori Pertti Honkasen kanssa suunniteltujen leikkausten kasautuvien vaikutusten arvioinnin hyödyntäen mikrosimulaatiomalleja 2023. Tulos oli, että suunnitellut sosiaaliturvaetuuksien leikkaukset tulevat lisäämään köyhyyttä. Arvio oli, että eri leikkausten yhteisvaikutukset ovat suuria ja niillä on selviä kasautuvia vaikutuksia lapsiperheille. Leikkaukset ovat absoluuttisina summina suuria ja myös suhteutettuna leikkausten kohteena olevien käytettävissä oleviin tuloihin isoja. Erityisen suuria niiden arvioitiin laskelmien pohjalta olevan yhden vanhemman perheissä. Selvityksessä arvioitiin työttömyysturvan ja asumistuen leikkausten johtavan toimeentulotuen tarpeen kasvuun ja siihen, että entistä useampi pienituloinen perhe tulee toimeentulotuesta riippuvaiseksi. Mikrosimulaation perusteella toimeentulotukimenot kasvaisivat kaikkinsa yli 170 miljoonaa. Selvitysten arvion mukaan etuuksien leikkaukset merkitsevät sitä, että 17 000 lasta putoaa niiden vaikutuksesta lapsiperheköyhyyteen. (ETKL 2023; SOSTE 2023.)

Etuusleikkauksien toimeenpano eteni nopeasti budjettilakeina laajan järjestöjoukon ja tutkijoiden vastustuksesta huolimatta. Vuoden 2024 alusta työttömyysturvan omavastuupäiviä lisättiin viidestä päivästä seitsemään, ja lomakorvauksen jaksoitus siirtää jatkossa työttömyysturvan maksamisen aloittamista. Huhtikuussa 2024 tulivat voimaan leikkaukset eri etuuksiin mm. työttömyysturvan lapsikorotuksiin, asumistuen perusomavastuu kasvoi 42 prosentista 50 prosenttiin, tuen korvausprosentti pieneni 80 prosentista 70 prosenttiin ja yleisen asumistuen 300 euron ansiotulovähennys poistui. Sovitellun työttömyysturvan 300 euron suojaosa poistui, millä on vaikutusta erityisesti mahdollisuuteen hankkia lisäansioita tilapäisillä työsuhteilla.

Tilastojen pohjalta tiedämme numeroina viime vuosien korkean inflaation ja valtiontalouden sopeutustoimien suuruuden sekä kohdentumisen. Edellä todetut ja muut selvitykset kertovat leikkausten kasautuvista vaikutuksista euroina ja tilastolukuina. Näiden numeroiden varjoon jäävät yksittäisten perheiden ja lasten hätä sekä vaikeat tilanteet.

Tämän selvityksen ja sen pohjana olleen kyselyn tavoitteena ei ole kuvata lapsiperheiden taloudellisten ongelmien yleisyyttä väestössä. Tavoitteena on nostaa esiin niitä konkreettisia vaikeuksia, joita perheet kohtaavat taloudellisten ongelmien lisääntyessä, sitä missä määrin perheet kokevat heillä olevan mahdollisuuksia parantaa omaa tilannettaan sekä sitä, millaisia vaikutuksia perheet arvioivat taloudellisilla vaikeuksilla olevan pitkällä aikavälillä omaan ja lastensa tulevaisuuteen. Tavoitteena on siis nostaa esiin lapsiperheiden ääni ja kokemukset numeroiden takaa. Tässä *Jokaisen numeron takana on ihminen* -selvityksessä nostetaan esiin lapsiperheiden moninaisia elämäntilanteita ja tehdään näkyväksi, millaisia vaikutuksia jo nyt lapsiperheet näkevät sosiaaliturvan heikennyksillä olevan omaan tilanteeseensa

Selvityksen tekemisestä Ensi- ja turvakotien liitossa ovat vastanneet pääsihteeri, sosiaalineuvos YTT Riitta Särkelä ja järjestöpäällikkö VTM Aki Siltaniemi Ensi- ja turvakotien liitosta. Lämmin kiitos kaikille vastanneille ja omasta elämästään kokemuksia jakaneille!

Elokuussa 2024, Ensi- ja turvakotien liitto ry

2. KYSELYN JA SELVITYKSEN TOTEUTUS

2.1 Tekninen toteutus

Ensi- ja turvakotien liitto toteutti lapsiperheille suunnatun kyselyn kesäkuussa 2024. Kysely toteutettiin avoimena nettikyselynä, joka sisälsi sekä strukturoituja monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat itse kuvata omaa tilannettaan. Vastauslinkkiä- ja pyyntöä jaettiin liiton jäsenyhdistysten kautta palvelujen, tuen ja kohtaamisen piirissä olleille lapsiperheille ja laajemmin verkon kautta.¹ Vastauksia kyselyyn saapui 420.

2.2 Menetelmät

Kyselyn tarkoituksena on ollut kerätä ja nostaa esiin lapsiperheiden kokemuksia omasta taloudellisesta tilanteestaan ja tulevaisuuden näköaloistaan. Kyselyn painopiste on vastaajien subjektiivisen kokemusten esiin saamisessa ja niiden laadullisissa analyysissä. Sen ei ole tarkoitus olla tilastollisesti edustava väestökysely. Vastaajamäärän suuruudesta ja laadullisen aineiston ns. kylläntymisestä johtuen tuloksilla on myös laajempaa ja yleistettävämpää merkitystä varsinkin heikossa tilanteessa olevien lapsiperheiden taloudellisen tilanteen kuvaajana. Samoin se kuvaa rajatusti myös Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten tuen piirissä olleiden perheiden tilannetta.

2.3 Vastaajat ja aineiston yleistettävyys

Kyselyyn vastanneista kahden vanhemman talouksiin kuuluvia on noin puolet (49 %). Hieman yli kolmannes (35 %) vastaajista edustaa yksinhuoltajatalouksia, joissa vastaaja vastaa yksin lapsen tai lasten elatuksesta. Loput vastaajista, 16 %, vastaavat lapsista yhteishuoltajuuden kautta. Väestötasolla vuoden 2022 lopussa molempien vanhempiansa kanssa asui 72 prosenttia lapsista ja 28 prosenttia vain toisen vanhempansa kanssa. Kun osa aikuista elää uudessa parisuhteessa se kasvattaa kahden vanhemman taloudessa asuvien lasten osuuden 79 prosenttiin. Näin ollen tämän selvityksen aineistossa on hieman enemmän yksinhuoltajatalouksia kuin väestössä keskimäärin. Suomessa keskimäärin lapsia perheissä oli 2022 lopussa 1,8 lasta. (Tilastokeskus 2024). Vastaajilla on keskimäärin 2 lasta eli vastanneiden perheiden lapsiluku on hyvin sama kuin väestötasolla keskimäärin. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten tuen piirissä olleita vastaajista oli noin kolmannes (32 %). Vuonna 2023 toimeentulotukea myönnettiin 263 000 kotitaloudelle ja 387 000 henkilölle. Koko väestöstä tämä oli 7 prosenttia ja alle 18-vuotiaasta väestöstä 9,1 prosenttia asui toimeentulotukea saaneessa kotitaloudessa. Lapsiperheet saavat siis muita kotitalouksia useammin toimeentulotukea. (THL 2023.) Toimeentulotukea saaneita vastaajissa on arviolta noin kolmannes. Vastausten perusteella on pääteltävissä, että erilaisten etuuksien saajia on enemmän kuin väestötasolla keskimäärin (ks. taulukko 3 jäljempänä).

Vastaajiksi on siis valikoitunut enemmän ehkä keskimääräistä heikommassa taloudellisessa tilanteessa olevia lapsiperheitä. Toisaalta on muistettava myös se, että kaikkein heikoimmassa tilanteessa olevat ihmiset eivät välttämättä vastaa, jaksaa tai osaa vastata kyselyihin.

¹ Kyselyn markkinointia toteutettiin Sanoma -konsernin RON-verkostossa bannerimainontana. Mainos näkyi 4.–30.6.2024 välisenä aikana kohdennetusti vauvaperheitä kiinnostavien mediasisältöjen yhteydessä seuraavilla verkkosivuilla: Ilta-Sanomat, Helsingin Sanomat, Aamulehti, Satakunnan kansa, paikallismediat, kuten Nokian Uutiset, Suur-Keuruu, Tyrvään Sanomat, ja muut mediat, kuten Kodin kuvalehti, Gloria, Soppa 365, ET-lehti sekä lisäksi Sanoman verkostoon kuuluvissa vauva.fi ja supersaa.fi -verkkosivuilla.

3. LAPSIPERHEKYSELYN TULOKSET

3.1. Taloustilanteen yleiskuva kyselyyn vastanneissa lapsiperheissä

Seuraavassa tarkastellaan miten kyselyyn vastanneet lapsiperheet arvioivat taloudellista tilannettaan kyselyssä käytettyjen strukturoitujen monivalintakysymysten kautta. Näillä kysymyksillä on pyritty saamaan kokonaiskuva siitä, miltä vastaajien taloudellinen tilanne näyttää, miten hankala se on, millä aikavälillä heikentymistä on tapahtunut, millaisia syitä heikentyneen taloustilanteen taustalla on ja miten taloustilanne on vaikuttanut perheen tilanteeseen. Syventävään tarkasteluun taloustilanteesta vastaajien omien kuvausten ja kertomusten pohjalta siirrytään luvusta 3.2 eteenpäin.

3.1.1 Huoli välttämättömyysmenojen turvaamisesta

Kyselyssä tiedusteltiin sitä, kuinka huolissaan lapsiperheet ovat siitä, pystyvätkö he turvaamaan kotitaloudessaan perus- ja välttämättömyysmenojen kattamisen. Vastaukset ovat seuraavassa taulukossa. Vastaajista 38 prosenttia oli jatkuvasti huolissaan siitä, saavatko he katettua perheen perusmenot. Kun mukaan lasketaan myös usein huolissaan olevat, lapsiperhevastaajista peräti lähes kolme neljästä (73 prosenttia) oli huolissaan siitä, kykeneekö huolehtimaan perusmenoistaan.

Taulukko 1. Huoli perus- ja välttämättömyysmenojen turvaamisesta

	En ole huolissani	Olen joskus huolissani	Olen usein huolissani	Olen jatkuvasti huolissani
Huolissaan saako katettua perusmenot (kuten ruoka, asuminen, vaatetus, terveys, liikkuminen ja vapaa-aika)	6 %	22 %	35 %	38 %
Huolissaan saako turvattua vauvan/lapsen välttämättömät menot (kuten ruoka, vaipat, vaatetus, terveysmenot ja virikkeet)	16 %	34 %	27 %	23 %

Puolet vastaajista oli usein tai jatkuvasti huolissaan varojen riittävydestä vauvan tai lapsen välttämättömien menojen turvaamiseen. Se, että näin suuri osuus vastanneista lapsiperheistä on huolissaan siitä, saako turvattua vauvan välttämättömät menot, kuten ruuan, vaipat, vaatetuksen, terveysmenot ja virikkeet on hälyttävä, sillä vauvavaiheen köyhyyden on todettu olevan kaikkein vaurioittavinta (Ristikari et.al. 2018).

3.1.2 Taloudellisen tilanteen heikentymisen aikajänne

Vastaajilta tiedusteltiin millä aikavälillä taloustilanne on heikentynyt. Perheen taloustilanteen arvioi heikentyneen paljon viimeisen vuoden aikana kolmannes vastaajista. Jos mukaan lasketaan myös ne vastaajat, jotka arvioivat taloustilanteensa heikentyneen jonkin verran viimeisen vuoden aikana, nousee luku 85 prosenttiin vastaajista. Näin ollen korkea inflaatio ja elinkustannusten mm. ruuan ja energian kallistuminen ovat jo pitkällä aikavälillä vaikuttaneet perheiden tilanteeseen. Viimeisen kolmen kuukauden aikana taloudellisen tilanteensa kertoi heikentyneen lähes 40 prosenttia vastaajista. Sen voi arvioida heijastelevan tämän vuoden

puolella tulleiden sosiaaliturvan leikkausten vaikutuksia ja näkymistä jo nyt perheiden tilanteessa. Jos mukaan lasketaan ne, joiden taloudellinen tilanne on viimeisten 1–3 kuukauden aikana heikentynyt paljon tai jonkin verran, nousee luku 71 prosenttiin vastaajaperheistä. Tilanne on parantunut arvioitavana olleilla tarkastelujaksoilla vain noin prosentilla vastaajista ja jonkin verran parantumista arvioineet mukaan lukien noin 3–6 prosentilla vastaajaperheistä.

Taulukko 2. Perheen taloudellisen tilanteen muutos.

	Heikentynyt paljon	Heikentynyt jonkin verran	Ennallaan	Parantunut jonkin verran	Parantunut
Taloudellinen tilanne heikentynyt viimeisen vuoden aikana	34 %	51 %	12 %	2 %	1 %
Taloudellinen tilanne heikentynyt viimeisen puolen vuoden aikana	30 %	53 %	13 %	3 %	1 %
Taloudellinen tilanne heikentynyt viimeisen 1–3 kuukauden aikana	40 %	32 %	23 %	5 %	1 %

Kun otetaan huomioon se, että vastaajaperheiden taloudellinen tilanne on voinut olla heikko jo pitkään, on viimeisen puolen vuoden ja erityisesti viimeisen 1–3 kuukauden aikana taloudellisen tilanteensa heikentymisestä kertovien osuus huolestuttavan suuri. Kaiken kaikkiaan vain 29 prosentilla vastaajista tilanne on säilynyt ennallaan tai parantunut. Tämä kertoo sekä vastaajajoukon valikoitumisesta vastaajiksi, mutta toisaalta kokonaisvastaajamäärä huomioiden myös taloudellisen tilanteen heikentymisen yleisyydestä. Merkille pantavaa on, että vastaajista vain hyvin pieni osa, vain 3–6 prosenttia, arvioi taloudellisen tilanteensa parantuneen tarkastellaanpa tilannetta muutaman kuukauden, puolen vuoden tai viimeisen vuoden aikajänteellä.

3.1.3 Taloudellisen tilanteen heikentymisen syitä

Vastaajilta tiedusteltiin monivalintakysymyksellä arviota taloudellisen tilanteensa heikentymiseen johtaneista syistä ja missä määrin eri syyt ovat vaikuttaneet taloudellisen tilanteen heikentymiseen. Monivalintakysymyksessä kysytyt teemat ja vastaajien vastaukset ovat seuraavassa taulukossa.

Kaikkein yleisimmin taloudellisen tilanteensa heikentymiseen paljon vaikuttavana asiana vastaajat nostivat esille ruuan kallistumisen (71 %). Ruuan kallistuminen vaikuttaa raskaimmin pienituloisiin kotitalouksiin, sillä heillä ruuan ja välttämättömyyshyödykkeiden suhteellinen osuus käytettävissä olevista tuloista on suuri. Taloudellisen tilanteensa heikentymiseen vaikuttavaksi asiaksi lähes yhtä usein vastaajat ilmoittivat asumiskustannusten kallistumisen (65%) kuin ruuan kallistumisen. Asumiskustannuksiin kytkeytyy myös kolmanneksi yleisimmin taloudellisen tilanteen heikkenemiseen paljon vaikuttavana syynä esiin nostettu energian, sähkön ja lämmön kallistuminen (55 %).

Taulukko 3. Taloudellisen tilanteen heikentymisen syyt

	Ei koske kotitaloutta	Vaikuttaa vähän	Vaikuttaa jonkin verran	Vaikuttaa paljon
Minä tai puolisoni on joutunut työttömäksi viimeisen vuoden aikana	70 %	3 %	8 %	18 %
Oma tai puolison työ- tai yrittäjätulo on vähentynyt	70 %	7 %	10 %	13 %
Oma tai puolison osa-aikatyö on vähentynyt	80 %	5 %	5 %	10 %
Asumistuki on pienentynyt tai loppunut	53 %	6 %	9 %	31 %
Työttömyyskorvaus on pienentynyt	62 %	4 %	8 %	26 %
Työttömyysturvan lapsikorotus on poistunut	60 %	2 %	8 %	30 %
Työttömyysturvan 300 euron suojaosa on poistunut	66 %	4 %	5 %	26 %
Toimeentulotuki on pienentynyt	70 %	4 %	7 %	19 %
Jokin muu etuus on pienentynyt	54 %	11 %	13 %	23 %
Ruoka on kallistunut	1 %	4 %	24 %	71 %
Lasten harrastukset ovat kallistuneet	33 %	12 %	21 %	34 %
Asumiskustannukset ovat kallistuneet	4 %	9 %	22 %	65 %
Energia (sähkö, lämmitys) on kallistunut	6 %	14 %	25 %	55 %
Parisuhde on päättynyt	87 %	2 %	3 %	7 %

Asumiskustannusten kasvu näkyy suurena tekijänä vastaajajoukossa. Jos perhe on oikeutettu asumistukeen, silloin asumistuen muutoksilla voi olla perheen taloudellisen tilanteen kannalta hyvin suuri merkitys. Asumistuen pienentyminen koskettaa lähes puolta vastaajaperheistä ja lähes kolmannes arvioi sen vaikuttaneen paljon taloudelliseen tilanteeseensa. Noin puolella asumistuki tai sen muutokset eivät ole vaikuttaneet perheen tilanteeseen, sillä kaikki vastaajataloudet eivät ole saaneet asumistukea.

Vastanneista noin 70 prosentilla ei ole ollut perheessä työttömyyttä tai yrittäjätulon pienentymistä viimeisen vuoden aikana. Työttömyys on kuitenkin vaikuttanut paljon kotitalouden taloudelliseen tilanteeseen vajaalla viidesosalla. Neljäsosalla työttömyys on vaikuttanut paljon tai jonkin verran perheen taloudelliseen tilanteeseen. Osa-aika työn vähentyminen koskettaa vastaajista noin 20 prosenttia. Yrittäjätulon pienentyminen koskettaa puolestaan lähes kolmasosaa vastaajaperheistä ja neljäsosalla sillä vaikutusta on ollut jonkin verran tai paljon.

Omana selvänä kokonaisuutena taloudellisen tilanteen heikentymiseen paljon vaikuttaneena syinä nousivat eri etuuksien vähenemiset. Työttömyyskorvauksen pienentyminen on vaikuttanut 38 prosenttiin vastaajakotitalouksista ja noin joka neljanteen perheeseen se on vaikuttanut paljon. Niinikään työttömyyskorvauksen lapsikorotuksen poistuminen on vaikuttanut 40 prosenttiin perheistä ja paljon lähes joka kolmanteen vastanneista. Myös työttömyysturvan suojaosan poistuminen on vaikuttanut joka kolmanteen ja paljon joka neljanteen. Toimeentulotuen pienentyminen koskettaa lähes joka kolmatta vastanneista perheistä ja viidesosalla se on vaikuttanut paljon taloudellisen tilanteen heikentymiseen. Asumistuen pieneneminen tai loppuminen on vaikuttanut paljon kolmanneksen vastanneista lapsiperheistä tilanteeseen (31 %).

Lasten harrastusten kallistuminen näkyy yli puolella kotitalouksista, yli kolmanneksella paljon ja yli viidesosalla jonkin verran perheen taloudellista tilannetta heikentävänä syynä.

3.1.4 Taloudellisen tilanteen heikentymisen vaikutukset perheen hyvinvointiin

Vastaajilta tiedusteltiin monivalintakysymyksellä taloudellisen tilanteen heikentymisen vaikutuksista perheen muuhun hyvinvointiin. Kysymykset ja niihin saatujen vastausten jakaumat ovat nähtävissä seuraavassa taulukossa.

Taulukko 4. Taloudellisen tilanteen heikentymisen vaikutukset perheen muuhun hyvinvointiin

	Ei lainkaan	Vähän	Jonkin verran	Paljon
Eroaikkeiden lisääntymistä	68 %	13 %	9 %	10 %
Henkistä väkivaltaa	74 %	14 %	9 %	3 %
Fyysistä väkivaltaa tai väkivallan uhkaa	91 %	5 %	3 %	1 %
Alkoholin käytön lisääntymistä	85 %	9 %	4 %	2 %
Lasten pahoinvointia tai oireilua	50 %	24 %	20 %	6 %
Lisääntyneitä riitoja parisuhteessa tai kodin ilmapiirin kiristymistä	31 %	25 %	26 %	18 %
Uupumusta tai stressiä	3 %	17 %	31 %	49 %
Mielenterveyden haasteita	26 %	22 %	31 %	22 %
Vaikeuksia jaksaa lapsen/lasten kanssa	27 %	25 %	28 %	20 %
Vauvan tai lapsen kaltoinkohtelun riskiä	90 %	7 %	2 %	1 %
Eristäytymistä sosiaalisista kontakteista	19 %	28 %	28 %	25 %

Kun tarkastellaan perheiden kokemuksia siitä, millaisia vaikutuksia taloudellisen tilanteen heikkenemisellä on muuhun hyvinvointiin, huomataan, että vaikutukset ovat hyvin laajoja ja merkittäviä, vaikka kaikkein vakavimmat vaikutukset eivät ehkä vielä nouse tässä vaiheessa vahvasti esille. Erityisen tärkeäksi perheiden taloudellisen tilanteen heikkenemisen aiheuttamana kokemuksena nousee uupumus ja stressi, joita ovat kokeneet lähes kaikki vastaajat (97 %). Paljon stressiä kokeneita taloudellisen tilanteen vuoksi on peräti lähes puolet vastaajista (49 %).

Hyvin vahvasti perheiden vastauksista nousee myös eristäytyminen sosiaalisista kontakteista taloudellisen tilanteen takia, jota kokee yli 80 prosenttia vastaajista jollain tavoin ja paljon neljännes vastaajista. Sosiaaliset kontaktit voivat parhaimmillaan olla haastavassa tilanteessa tukea tarjoavia. Eristäytyminen sosiaalisista kontakteista voi merkitä sitä, että kontakteista tarjolla oleva tuki ei ole näiden perheiden ulottuvilla.

Läheisyys ja turvan tunne sekä välittävä ja innostava aikuinen ovat tärkeitä lapsen kehitykselle. Pitkään jatkuneella vanhemman stressillä voi olla merkittäviä kielteisiä vaikutuksia lapsen kehitykseen. Vanhempien uupumuksen ja stressin suuri vaikutus lapsiin ja lasten kanssa pärjäämiseen näkyy vastanneiden perheiden kokemuksissa niin, että lasten kanssa jaksamisessa on pulmia kahdella kolmasosalla vastaajista ja heistä viidenneksellä paljon.

Ei ole yllättävää, että taloudelliset vaikeudet ovat perheiden kokemuksen mukaan lisänneet riitoja parisuhteessa ja kiristäneet perheen ilmapiiriä kahdessa kolmesta perheestä ja paljon vajaassa viidenneksessä. Eroaikkeita ne eivät vastaajien kokemuksen mukaan ole juurikaan lisänneet. Samoin henkinen väkivalta ja fyysisen väkivallan uhka eivät näyttäytyä tässä vaiheessa vastaajien kokemina perheiden tilanteissa taloudellisen tilanteen vaikeutumisen vaikutuksina,

mutta pitkään jatkuessaan kuormittava perhetilanne voi lisätä myös väkivallan riskiä ja väkivaltaa eri muodoissaan. Lähisuhdeväkivallan yleisyyden takia on todennäköistä, että se on kuitenkin läsnä osan näidenkin perheiden tilanteissa, vaikka sen ei kerrota lisääntyneen.

Alkoholin käyttö on lisääntynyt vain pienessä osassa kotitalouksia, sillä 85 % ilmoitti, että tämä ilmiö ei koske heitä. Kuitenkin niissä perheissä, joissa alkoholin käyttö on lisääntynyt, se voi johtaa muihin ongelmiin erityisesti lasten hyvinvoinnin heikkenemiseen ja myös väkivallan lisääntymiseen jatkossa.

Taloudellisen tilanteen vaikeudet ovat heijastuneet vastaajien kokemuksen mukaan mielenterveyden haasteina kahdessa kolmasosassa perheitä ja viidenneksessä paljon, mikä on erittäin suuri määrä. Niillä on vaikutusta lasten kannalta ja voi olla merkittävää pitkällä aikavälillä.

3.2 Taloudellisen tilanteen heikentymisen näkyminen konkreettisesti arjessa – ihmisten kuvausta tilanteestaan

Edellä käsiteltyjen strukturoitujen kysymysten lisäksi vastaajilta tiedusteltiin avokysymyksellä, miten taloudellisen tilanteen heikentyminen näkyy konkreettisesti perheen arjessa. Avokysymykseen vastasi yhteensä 324 vastaajaa. Näistä vastaajista 280:llä taloudellinen tilanne oli heikentynyt viimeisen puolen vuoden aikana ja 240:llä viimeisen 1–3 kuukauden aikana.

Tässä luvussa on kuvattu ja analysoitu annettujen avovastausten sisältöä. Annettujen vastausten sisältö voidaan jaotella muutamiin teemoihin, jotka ovat osin erillisiä ja osin toisiinsa liittyviä. Kunkin teeman käsittelyn yhteydessä on nostettu esiin lapsiperheiden kuvauksia suorina sitaatteina siitä, miten kyseinen asia konkreettisesti näkyy perheen arjessa.

3.2.1 Tulojen pienentyminen ja tukien loppuminen

Oman ison kokonaisuutensa lapsiperheiden arjen vaikutusten tilannekuvauksissa muodostaa se, miten elämä vaikeutuu tulojen pienentymisen ja tukien loppumisen seurauksena. Perheen tulot ovat vähentyneet merkittävästi lapsikorotusten, vammaistukien ja asumistukien leikkausten vuoksi. Tämä vaikuttaa erityisesti yksinhuoltajaperheisiin, joissa tuet ovat usein tärkeä osa perheen taloutta. Asumistukien ja muiden tukien väheneminen tai lakkauttaminen vaikeuttaa perheen elämää. Tukihakemusten byrokraattisuus ja tiukentuneet kriteerit ovat lisänneet entisestään taloudellista stressiä perheissä.

"Vuokra nousi 'vain' 50e, mutta samaan aikaan asumistuki vuoden sisään pienentynyt 140e."

"Kun asumistuki tarkistetaan, meidän perheen nettotulot tippuvat yli 15%."

"Tulot ovat pienentyneet monista eri syistä, ja vaikutus näkyy kaikilla elämänalueilla."

"Työttömyysturvan suojaosan ja lapsikorotusten poistuminen oli iso lovi lompakkoon."

"En voi enää asua rakkaassa Suomessa, koska vuokrannousu ja asumistuen leikkaukset tekevät sen mahdottomaksi."

3.2.2 Rahan riittämättömyys perusmenoihin ja eläminen kädestä suuhun

Taloudellisen tilanteen heikkeneminen nousee avovastauksissa esille siten, että vastaajat kuvaavat, että rahat eivät enää riitä edes kaikkein välttämättöimpiin perusmenoihin. Vastaajat kuvaavat laajasti sitä, miten on pakko laskea joka sentti ja karsia kaikista menoista. Vaatteita ja

muita tarvikkeita hankitaan pakosta käytettyinä tai niiden hankkimista joudutaan lykkäämään niiden selkeästä tarpeesta huolimatta.

"Joudumme miettimään jatkuvasti, mitä voimme ostaa ja mitä ruokaa voimme tehdä."
"Joudun pyytämään vanhemmiltani lapselle lahjaksi polkupyörän, lelun, vaateen, kenkiä, sisäänpääsylippuja tai kuittaamaan harrastusmaksun ja päiväkotimaksun."
"Meillä on vuokravelkaa 1200 euroa, ja tulot ovat pienentyneet huomattavasti."
"Rahat eivät meinaa riittää pakollisiin laskuihin ja ruokaan. Uusia tai edes käytettyjä vaatteita tai kenkiä ei ole varaa ostaa ilman pidempää säästämistä ja suunnittelua."
"Elämiseen jää häviävän vähän rahaa laskujen jälkeen. Ruokakaupassa saa todella tarkkaan miettiä, mitä on varaa ostaa, ja kaikki aktiviteetit on oltava ilmaisia."
"Joudumme jatkuvasti miettimään, pystynkö maksamaan vuokraa ajoissa tai minkä laskun voin maksaa nyt tai vasta useamman muistutuksen jälkeen."
"Kaikki pitää laskea ja budjetoida, jotta rahat riittävät tarpeellisiin perusmenoihin."

Lapsiperheet kuvaavat, että arki on jatkuvaa selviytymistä, yritystä saada rahat jollakin tavalla riittämään. Perheet kuvaavat avovastauksissaan sitä, miten heidän elämänsä on päivästä toiseen elämää kädestä suuhun ja sen rankkuutta. Osan vastauksissa näkyy myös se, ettei muutosta parempaan ole heistä näköpiirissä.

"Elämä on jatkuvaa selviytymistä päivästä toiseen, mitään ylimääräistä ei voi suunnitella."
"Rahat loppuvat kesken joka kuukausi enkä pysty enää hankkimaan kaikkea mitä tarvitsisi ja en tiedä selviydynkö kaikista pakollisista maksuista koko vuonna."
"Elämä on kädestä suuhun -elämistä, mitään ylimääräistä ei ole."
"Raha riittää juuri ja juuri ruokaan, ja välillä ei siihenkään."
"Eletään ihan kädestä suuhun".
"Haen lihat ja leivät tarjouksesta. Asumiskulujen jälkeen meille jää joskus alle 400€ /kk käyttöön. Ilman lapsilisää ja elatusmaksua ei tultais toimeen vaikka olen kokopäivätyössä. Vuorotyölisät pitää tämän combon juuri ja juuri kasassa, mutta nekään ei tule joka kk. Itselle en osta mitään, lapselle pyrin hankkimaan ne vaatteet mitkä haluaa, onneks ei ole mikään vaativa. Ruuan teen aina itse, tykkään tehdä. Kotia olen sisustanut kirppisostoilla. Vain sängyt ja sohva ja vuodevaatteet on ostettu uutena."

3.2.3. Ruoka- ja asumiskustannusten karkaaminen

Ruoan hintojen nousu ja rajoitetut mahdollisuudet ostaa terveellistä ruokaa vaikuttavat merkittävästi avovastausten perusteella perheiden päivittäiseen elämään ja arkeen. Ruokaostokset täytyy suunnitella tarkasti ja ruuasta joudutaan tinkimään, mikä voi vaikuttaa ruokavalioon ja ruuan terveellisyyteen. Vastauksissa nousee se, että vanhemmat joutuvat tinkimään omasta ruuastaan, jotta lapset saavat riittävästi syödäkseen.

"Ruokaostokset on aina suunniteltu, mutta nykyisellään rahat eivät riitä edes ruokaan koko kuukaudeksi."
"Kauppaan mennessä täytyy etukäteen laskea, mitä voi ostaa milloinkin."
"Joudun koko ajan miettimään, mitä ja minkä verran ruokaa voi ostaa."
"Ruokaostokset yksipuolistuvat. Monia hankintoja lykätään."
"Panostan lapsen ruokailuihin, mutta joudun itse jättämään ruokailuja väliin."
"En osta enää itselleni ruokaa vaan syön, jos lapsilta jää."
"Meillä ei ole varaa ostaa tarpeeksi ruokaa, ja paino on pudonnut."

"Ruokaostokset on aina suunniteltu, mutta nykyisellään rahat eivät riitä edes ruokaan koko kuukaudeksi, itse syön kaurapuuroa useampana päivänä, että lapsi saa täysipainoista ruokaa. Lapselle välttämättömien vaatteiden, esim. sukkiesten ostamista, joutuu viivästämään, koska edes niihin ei ole varaa."

"Terveellistä ja monipuolista ruokaa joutuu ostamaan vähemmän, kuin ennen. Nyt tilanteen pakottamana ostetaan valmisruokaa. Urheilevan perheen energian tarve on suurempi, kuin ei urheilevan."

"Ruokaa varaa ostaa vain hävikkinä, laskut maksamatta, vaatteet aina kirpparilta"

Avovastausten mukaan korkeat asumiskustannukset, asumistuen loppuminen, asuntolainan korot ja mahdolliset muutot pienempiin asuntoihin lisäävät taloudellista painetta vastanneissa lapsiperheissä. Lisänä on vielä vaikeus löytää aikaisempaa edullisempaa asumista, mikä koskee erityisesti pääkaupunkiseudulla asuvia.

"Vuokra kallistui ja asumistuki pieni. Asuminen on niin kallista, että joutuu harkita muuttoa."

"Asumistuki tulee loppumaan vuoden lopussa omistusasuntoihin."

"Vuokravelkaa on kertynyt ja pelkona on häätö."

"Asumme liian pienessä asunnossa, mutta emme voi muuttaa, koska vuokrat ovat nousseet."

"Asumistuen loppuminen vaikuttaa valtavasti, koska Helsingissä korkeat asumiskustannukset. Lasken rahojen riittävyttä koko ajan. Vaikka palaan täysille tunneille, palkka kuluu suurelta osin asumiseen."

"Kun asumistuki tarkistetaan, meidän perheen nettotulot tippuvat yli 15% ja tulojen perusteella tulemme saamaan perustoimeentulotukea. Tämä vaikka työskentelen täysiaikaisesti. Koen sen uskomattomana."

3.2.4 Velkaantuminen ja säästöjen loppuminen

Lapsiperheiden avovastauksissa näkyy se, että talouden hallinta on monessa mielessä vaikeutunut. Vastanneet lapsiperheet nostivat esille sen, että luottokorttivelka kasvaa, säästöjä ei ole enää jäljellä, ja laskujen maksamisessa on suuria haasteita. Luottokortteja käytetään päivittäisten menojen maksamiseen ja velkaa kertyy tulojen perustarpeisiin riittämättömyyden vuoksi. Esiin nousee ongelmat yllättävien kulujen, kuten kodinkoneiden rikkoutumisen tai kasvaneiden lääkekustannusten kanssa, mikä johtaa velkaantumiseen. Koska vastanneilla lapsiperheillä ei ole taloudellisia puskureita, se voi johtaa jatkuvaan huoleen yllättävistä menoista ja pitkän aikavälin taloudellisista haasteista selviytymisestä.

"Jouduin käyttämään luottokorttia ruokaan ja vaippoihin, ja nyt luottoraja on täynnä."

"Olen joutunut käyttämään luottokorttia perustarvikkeiden kuten ruoan ja vaippojen ostoon ja luottoraja on tullut vastaan."

"Maksumuistutuksia tulee, mutta laskut on saatu maksettua, mutta ei ajallaan."

"Velkaa on kertynyt, kun rahat eivät riitä kaikkeen."

"Luottokortit on käytetty loppuun, ja nyt sitten maksukierteessä."

"Joudumme lainaamaan rahaa, jotta saamme maksettua asumiseen menevät menot."

"Ulosotto vie suurimman osan rahoista"

"Jos kotona hajoaa jokin huonekalu tai elektroniikka laite niin ei tule kuulookaan ostaa uutta tilalle."

3.2.5. Stressi, jatkuva huoli ja ahdistus

Jatkuva huoli ja stressi taloudellisista asioista nousee selvästi avovastauksissa esille. Ne vaikuttavat monella tavalla perhesuhteisiin, yleiseen hyvinvointiin ja aiheuttavat perheissä ahdistusta ja masennusta. Jatkuvalle stressillä on hyvin monia vaikutuksia sitä kokevan terveyteen ja mielenterveyteen. Jatkuvalle vanhemman stressillä ja ahdistuneisuudella on vaikutuksia lapsiin ja lasten hyvinvointiin.

"Jatkuva huoli ja pelko taloudellisesta tilanteesta stressaa ja kiristää välejä ja vähentää sietokykyä erityistekin kanssa."

"Jatkuva huoli siitä, että saako vuokran ja laskut maksettua."

"Stressiä ja huolta siitä, riittääkö rahat koko kuukauden ajalle."

"Olen kahden teini-ikäisen vuoroviikkoyksinhooltaja... Koen jatkuvaa uupumusta ja riittämättömyyttä ja oma mielenterveyteni on koetuksella, ajattelen itsemurhaa joka viikko."

"Henkinen jaksaminen ja mielenterveys ovat koetuksella jatkuvasti."

*"Halvinta mahdollista ruokaa, ei uusia vaatteita *edes sukkaa*, jatkuva stressi ja mitään extraa ei voi miettiä.. kun lapsilla tarvetta koulussa vaikka eväisiin tms niin supertressaavaa. Kesäloma lähinnä hirvittää. Ei tukiverkkoja."*

"Aloin kärsimään todella voimakkaasta ahdistuksesta ja paniikkikohtauksista ja masennuin vakavasti"

"Systeeminen stressi syö ihmistä ja vie työkykyä."

3.2.6. Harrastuksista ja vapaa-ajan menoista tinkimisen pakko

Avovastausten mukaan raskasta on se, että lasten harrastukset ja vapaa-ajan aktiviteetit kärsivät. Lapsille ei ole varaa maksullisiin harrastuksiin tai kesäleireihin. Osallistua voi vain siihen, mikä ei maksa. Pahimmillaan lasten harrastukset ja vapaa-ajan aktiviteetit jäävät kokonaan pois taloudellisten haasteiden vuoksi. Lasten erityistarpeet ja huoli heidän tulevaisuudestaan voivat korostaa taloudellisia ongelmia entisestään. Myös aikuisten omista harrastuksista ja omaa hyvinvointia tukevista asioista täytyy tinkiä. Vapaa-ajan menot, kuten matkustaminen, ulkona syöminen jäävät pois.

"Lomalla etenkin ahdistaa koska haluaisin tarjota lapselle lomalla jotakin erityistä tekemistä ja ihania kesämuistoja, kuitenkin kaikki mitä tehdään, joudutaan menemään aina halvimmalla kautta ja miettimään mistä nipistetään jotta päästään edes jossakin pienessä kesäreissussa käymään. Tiukka on."

"Kesälomalle ei ole mitään suunnitelmia, kaikki paitsi kotona oleileminen on liian kallista."

"Lapselle karu arki kun ei voi kustantaa hänelle mitään kivaa."

"Harrastemaksut ovat kalliita, joten pakko on jostain nipistää. niin voi hyvin käydä niin että lapsi joutuu jättämään toisen harrastuksen pois kun asumistuki pienenee ja kaikki asuminen ja ruoka vain kallistuu."

"Harrastuksista tingitään, itse en harrasta."

"Mihinkään ylimääräiseen kuten kampaamokäynteihin tai lasten harrastuksiin ei ole varaa."

"Harrastuskustannukset ovat liikaa talouteen."

"Jätämme ihan tavallisia juttuja tekemättä mm. uimahalli käynnit, museot, leffat"

"Vapaa-ajan huvituksiin ja matkusteluun rahaa ei ole."

3.2.7. Yksinhuoltajana vaikea pärjätä

Ensi- ja turvakotien liiton 2023 tekemässä selvityksessä, jossa mikrosimulaatiomalleja käyttämällä arvioitiin ennakkoon etuusleikkausten vaikutuksia erilaisissa lapsiperheissä, ne näyttivät kasautuvan erityisesti yhden vanhemman perheissä merkittävällä tavalla. Myös tämän selvityksen vastaajien avovastauksissa nousee esiin se, miten suuria vaikeuksia omassa taloudessa on saada tuloja ja menoja tasapainoon, kun huoltaja kantaa perheen selviytymisestä vastuun yksin. Avovastauksissa korostuu vahvasti myös se, että ilman läheisten tukea yksinhuoltajana taloudellinen selviytyminen olisi mahdotonta.

"Yksinhuoltajana on vaikea tasapainottaa tuloja ja menoja, ja lasten tarpeet menevät aina edelle."

"Ilman läheisten tukea en selviäisi taloudellisesti."

"En voi ikinä palkata lastenhoitajaa eli ei omaa aikaa minulle. Emme voi ostaa edes jäätelöitä ex tempore, sillä joka viikon ruokabudjetti on tarkkaan mietitty. Lapsen kaikki hankinnat pitää ostaa käytettyinä, emme pysty matkustamaan ikinä minnekään, edes kotimassa."

"Rahat loppuvat kesken joka kuukausi, enkä pysty enää hankkimaan kaikkea mitä tarvitsisi."

"Olen yksinhuoltaja, ja taloudellinen selviytyminen olisi mahdotonta ilman sukulaisten apua."

"Ensin lapsen toinen vanhempi jätti maksamatta elatusavun. Sitten hän teki itsemurhan ja elatustukikin loppui. Meni aikaa ja vaivaa selvittää kuolinpesää ennen kuin taas vähän alkoi tulla lapseneläkettä (ei kela, toinen vanhempi toisessa maassa). Sitten asumistuki jäi kokonaan pois lakimuutoksen takia samaan aikaan kun kaikki muukin on kallistunut. Koen turhautumista, väsymystä ja alakuloa."

3.2.8 Terveystä huolehtimiseen ei varaa

Terveydelliset ongelmat, kuten lääkärikulut ja mahdollinen sairausloma, nousevat avovastauksissa esille taloudellista räsitystä lisäävinä tekijöinä. Terveystuhoon asiakasmaksut ja lääkekustannukset ovat iso rasite varsinkin pienituloisissa kotitalouksissa. Asiakasmaksut ovat nousseet monilla hyvinvointialueilla merkittävästi vuoden alusta. Sairastuminen ja sairastaminen tuovat mukanaan kaikenlaisia muita lisäkuluja ja ansionmenetyksiä sekä vaikeuttavat tulojen hankkimista.

"Tein pitkään osapäivätyötä ja olin ansiosidonnaisella. Menin kokoaikatyöhön puolikuntoisena, koska olin huolissani leikkauksista. Uuvuin totaalisesti. Nyt olen ollut 3kk:tta sairaslomalla. Osa-aikatyö ei ole vaihtoehto, koska tuloni ei sitten riitä. Töihin olisi pakko palata, koska säästöt on syöty eikä rahat riitä. Ruokahuolto on surkeaa ja kesäloma alkaa. Ahdistus on suuri. En koe oloani turvalliseksi."

"Lääkəriin ei mennä kuin pakosta, koska niissäkin hinnat nousseet samoin lääkkeiden hinta."

"Sairastuin vakavasti ja tarvitsen nyt 120e/kk lääkettä, joka ei ole Kelakorvattava, jotta en sairauden edetessä sairastu syöpään tai joudu elinsiirtoon."

"Useampi lapsi sekä äiti ovat vakavasti sairaita: hoidot, tutkimukset, lääkkeet, terapiat ja hoitoon kuljetukset aikataulutukset yms. tuovat ylimääräisiä kuluja."

"Olen joutunut jättämään omat välttämättömät lääkitykseni ottamatta niinä kuukausina kun toimeentulotuki ei kata niitä."

3.2.9. Järjestelmät eivät vastaa tarpeisiin

Ei ole yllättävää, että lapsiperheiden avovastauksissa nousevat selkeästi esiin sosiaaliturvan puutteet ja etuusjärjestelmän jäykkyys. Etuusjärjestelmän yksinkertaistaminen on asetettu jo viime hallituskaudella alkaneen ja tällä kaudella jatkuvan sosiaaliturvauudistuksen yhdeksi tavoitteeksi. Avovastauksissa nousee esiin se, että kun elämäntilanne muuttuu, etuusjärjestelmä taipuu hitaasti ja huonosti muuttuneeseen tilanteeseen. Se vaikeuttaa entisestään perheiden taloudellista selviytymistä. Etuusjärjestelmään liittyvissä ongelmissa perheet nostavat esiin myös erilaisia etuusjärjestelmän byrokraattisia haasteita, jotka vaikeuttavat tarvittavan avun saamista.

"Asumistuen lakkautus omistusasuntoihin tekee opintojeni loppuunsaattamisen mahdottomaksi koska en pysty sen johdosta jäädä enää opintovapaalle."

"Hakemani ja aiemmin saamani vammaistuki loppui kun siitä tuli hyvästä lääkärinlausunnosta huolimatta kielteinen päätös. En ole jaksanut hakea tukea vielä uudelleen vaikka se kuuluu minulle sairauksieni takia."

Lapsiperheiden tilanteissa monet ongelmat kietoutuvat yhteen ja ovat samanaikaisesti läsnä. Se merkitsee sitä, että taloudellisen tilanteen selvittämisen ja parantamisen lisäksi tarvitaan erilaisia palveluja ja paljon muuta. Alla oleva sitaatti kuvaa hyvin tilanteiden monimutkaisuutta ja eri asioiden yhteen kietoutumista.

"Käytettävissä olevista tuloista on lähtenyt kolmasosa, joten nyt emme voi säästää ja pitää katsoa milloin mitäkin hankintaa voi tehdä vai joudutaanko hakemaan jostain jotain avustusta siihen, monasti joudutaan kun aiemmin ei tarvittu. Suojaosan poisto vei keikkatyöni kun nyt ne on kannattamattomia tehdä, niistä aiemmin saimme säästöön vähän. Itse olen sairauslomalla ja työttömyyspäivärahalla. Diagnoosien mukaan pitää saada sairauspvrahaa, mut kela hylkäs sen, ois kohdallani isompi kuin ansiosid pvraha ja mahdollistais satunnaiset keikkatyöt sillä siinä ei oo sitä estettä, sairauspvrahakäsittely nyt muutoksenhakulautakunnassa kun lääkärin mielestä siitä on syytä nyt taistella. Lapsikorotukset haukkas ansiosidonnaisesta yli kolme sataa euroa ja on kohta lähellä kelan päivärahaa. Pahimmoilleen esikoinen täytti 17 ja lapsilisä hänestä loppui, mutta hänen tulojen takia kuntoutusraha+palkka emme oo oikeutettuja toimeentulotukeen sillä talouden tulot on sitten sen rajan yli, joten käytännössä tässä alaikäinen elättää perhettä vaikei alaikäinen ole suhteessa perheeseen elatusvelvollinen. Itse käyn auttamassa voimieni mukaan ruokajaossa vapaaehtoistöissä josta saamme noin puolet käyttämästämme ruuasta. Kuopuksella on nepsydiagnostikka viivästynyt, emme saaneet apuja kotiin joten on sijoitettuna sen vuoksi, se haukkas tuloista yli 600e hänen tukia, ois halvempaa hv-alueelle järjestää dg, kuntoutus ja apu kotiin kuin perhettä rikkova sijoitus kodin ulkopuolelle. Käyn tätäkin vääntöä jotta saamme hänet takas kotiin. Systeeminen stressi syö ihmistä ja vie työkykyä."

3.3 Taloustilanteen vaikutus pitkällä aikavälillä jaksamiseen ja hyvinvointiin

Lapsiperheiltä tiedusteltiin avokysymyksellä myös sitä, millaisena he näkevät oman taloustilanteensa vaikutukset pitkällä aikavälillä. Tässä kysymyksessä nousi luonnollisesti esiin samoja teemoja kuin edellisessä luvussa, jossa tarkasteltiin tämän hetkistä tilannetta.

Taloudellisen tilanteen koetaan vaikuttavan merkittävästi hyvinvointiin ja jaksamiseen pitkällä aikavälillä, aiheuttaen stressiä, huolta ja ongelmia perhesuhteissa. Huolta kannettiin siitä, että

pitkässä juoksussa lasten hyvinvointi ja kehitys voivat kärsiä, vaikka ongelmia ei nyt vielä olisikaan. Erityisesti avovastauksissa nousi esiin se, että koko tulevaisuus ja tulevaisuuden näkymät näyttävät epävarmoilta eikä muutosta parempaan välttämättä ole lainkaan odotettavissa. Pieni osa vastaajista nosti esiin asioita, jotka tulevaisuudessa voivat parantaa nykyistä vaikeaa tilannetta.

Kun taloudelliset huolet aiheuttavat jatkuvaa stressiä, sen pelättiin pitkällä aikavälillä heikentävän jaksamista ja elämänlaatua. Esimerkiksi velkaantuminen ja taloudelliset vaikeudet voivat johtaa ahdistukseen ja uupumukseen. Taloudelliset huolet voivat heijastua vastaajien mukaan terveyteen, aiheuttaa univaikeuksia ja erilaisia fyysisiä vaivoja. Rahaongelmat saattavat myös estää jatkossa pääsyn tarvittaviin terveyspalveluihin.

"Jaksaminen ja hyvinvointi ovat ääri rajoilla kun tuntuu ettei pärjää ja toivoa ei näy muutoksesta."

"Rahan laskeminen rasittaa henkisesti ja lapset eivät saa sitä mitä heidän kuuluisi."

"Pitkällä aikavälillä palaan itse takaisin töihin ja tuloni kohenevat sen myötä. Syksy pitäisi pärjätä kodinhoidontuella ja mikäli puoliso ei saa töitä syksyksi olemme taloudellisesti pulassa loppusyksyyn asti."

"Tilanne vaikuttaa heikentävästi. Se vaikuttaa yöuniin kun rahahuolet stressaa ja huonosti nukkuneena ei jaksaa olla läsnä lapselle eikä antaa töissä 100% itsestään."

"Suojaosuuden poistaminen ja lapsikorotuksen poistaminen vaikuttavat pitkällä aikavälillä, koska en voi tehdä kokopäivätyötä omaishoitajuuden ohella."

"Taloudellinen tilanne ja sen miettiminen vie voimavaroja paljon. Se on pois arjesta ja lapsilta. Kunnalliseen terveydenhuoltoon ei pääse ja yksityiseen ei ole varaa. Terveydentila luultavasti vanhemmalla heikkenee."

"Ulosotto ja uupumus uhkaa, luottamus yhteiskuntaan mennyt."

"Olemme jo nipistäneet kaikessa missä voi, tulevaisuus näyttää heikolta"

Taloudellisten huolten arvioidaan pitkällä aikavälillä kuormittavan perhesuhteita ja parisuhteita, aiheuttavan konflikteja ja erimielisyyksiä. Taloudellisen paineen arvioidaan heikentävän perhesiteitä ja luovan etäisyyttä läheisten välille.

"Parisuhde kovilla kun rahatilanne rassaa molempia. Tulevaisuudessa pitää miettiä myös lapsen mahdollisia harrastuksia (joutuuko sanomaan lapselle että tiettyyn harrastukseen ei ole varaa)."

"Olemme jo nyt puolison kanssa ärtyneitä ja kinastelemme päivittäin pienistäkin asioista stressin takia. Tämä voi pahimmassa tapauksessa johtaa eroon."

"Raha aiheuttaa jatkuvia riitoja parisuhteessa. Lapsikin tietää jo, että rahaa ei ole tehdä mitään."

Raha-asoiden hoitaminen ja rahan riittämisen kanssa sinnittely ovat osalla vastaajista jatkuvia, jokapäiväiseen elämään vaikuttavia huolenaiheita. Tulojen ja menojen tasapainottaminen aiheuttaa jatkossakin jatkuvaa stressiä seurauksineen. Lapsiperheet pelkäävät taloudellisten huolten vaikuttavan pitkällä aikavälillä lasten hyvinvointiin, estävän heiltä osallistumasta tärkeisiin aktiviteetteihin ja synnyttävän epävarmuutta ja haittaa heidän tulevaisuudelleen. Vanhemmat ovat huolissaan siitä, että perheen taloudellinen tilanne voi vaarantaa lasten koulutuksen ja erityispalvelut, kuten terapian ja lapsen tarvitseman erityishoidon. Huolta kannetaan myös siitä, että lapset voivat joutua kokemaan huonommuutta ja eriarvoisuutta verrattuna kavereihinsa, mikä voi heikentää heidän itsetuntoaan ja hyvinvointiaan.

"Pitkittyneenä tilanne on stressaava ja ahdistava. Harmittaa joka kuukausi laskea vähän väliä mihin rahat riittää ja mihin taas ei."

"Lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin vaikuttaa ravinto ja harrastusten puute."

"Huoli rahasta syö omaa jaksamista mikä vaikuttaa vanhemmuuteen. Huolettaa myös pystynkö pitämään lasten tutun kodin vai joudummeko muuttamaan."

"Vaikuttaa todella paljon sekä omaan jaksamiseen että lapsen itsetuntoon ja turvallisuuden tunteeseen."

"Ei tällästä kukaan jaks kovin kauaa, että jokainen euro pitää laskea ja murehtia. Lasten lapsuus menee ilman huveja ja niitä harrastuksia joihin rahat ei riitä."

"Todella huolissani yläkouluikäisen nepsylapsen tulevaisuudesta; saako terapiaa, hoitoa tai koulutusta kun kuntoutustuki ja 2. asteen maksuttomuus vaarassa, myös vammaislaki voi viedä vammaistuen ja oikeuden palveluihin. Säästöjen takia oma työpaikka voi olla vaarassa. Oma jaksaminen on jo kerran loppunut kevään aikana ja jouduin saikulle."

"Onhan se rankkaa stressata ja laskea rahoja koko lasten lapsuus, vuosikymmenen ajan. Lapset tuntevat stressin ja köyhyyden, ja sillä on tutkitusti vaikutusta itsetuntoon ja mielenterveyteen. On vaikea teeskennellä lapselle, ettei isän puute haittaa mitään, kun se näkyy niin konkreettisesti tulotasossa. Väkisinkin näin epätasavertainen tilanne kavereihin verrattuna traumatisoi lasta. Itse tunnen katkeruutta päättäjiä, kanssäänestäjiä ja jopa demokratiaa kohtaan. Tulee kyyninen ja avuton olo, kun päivästä toiseen ponnistelee, ja aina vaan kiristetään ruuvia entisestään."

Pitkän aikavälin huolena vastanneissa lapsiperheissä olivat maksamatta jääneet laskut ja velkaantuminen, jotka voivat vakavasti vaikuttaa elämän eri osa-alueisiin ja aiheuttaa suuria konkreettisia ongelmia jatkossa perheen elämään. Suurena huolenaiheena oli se, pystytäänkö jatkossa huolehtimaan asuntolainan maksamisesta ja tai luottokorttivelkojen hoitamisesta.

"Maksamattomat laskut johtavat loputtomaan velkakierteeseen. Perheen jäsenet sairastuvat huonon ruokavalion ja puuttuvien harrastusten vuoksi."

"Se on jo vaikuttanut niin että molemmilla vanhemmilla on uupumusta. Miehellä erityisesti kovia paineita kun opiskelee ja tekee töitä samaa aikaa."

"Muutamme halvempaan asuntoon. Toivon, että se ei romuta kaikkea työllä ja tuskalla rakennettua. Meidän koti on kaikessa kamaluudessa ollut meidän turva."

Lapsiperheiden huolena on, että taloudelliset vaikeudet voivat johtaa pitkällä aikavälillä sosiaaliseen eristyneisyyteen ja ulkopuolisuuden tunteeseen, kun ei ole varaa osallistua yhteisiin aktiviteetteihin tai sosiaalisiin tapahtumiin. Tämä voi vaikuttaa edelleen perheen lasten ja aikuisten mielenterveyteen pitkässä juoksussa.

"Lapset saattavat jäädä ulkopuolelle kouluelämässä tulla kiusatuiksi koska vaatteet ovat nuhjuisia ja eivät voi osallistua samoihin juttuihin kuin muut."

"Olemme jo nyt useista sosiaalisista kontakteista pudonneita kun emme pääse enää mukaan harrastusryhmiimme."

"Jatkuva ahdistus rahan riittävyydestä aiheuttaa stressiä. Lapset tulevat kärsimään, koska eivät voi osallistua mihinkään maksulliseen harrastukseen/tekemisiin. Yksinäisyys ja eriarvoisuus tulee lisääntymään, jos tilanne jatkuu pitkään."

Lapsiperheillä oli huoli ja epävarmuus siitä, voivatko perheen olosuhteet ja taloudellinen tilanne muuttua tulevaisuudessa yhtäkkiä ja millaiseksi tulevaisuus ylipäätään muotoutuu.

"Olen epäluottavainen tulevaisuuden työtilanteesta."

"Toivon että tilanne korjaantuu pitkällä aikavälillä mutta terveyttä ei voi ennustaa. Jos jompi kumpi sairastuu niin taloutemme kaatuu. Tämä on henkisesti raskasta ja pelottavaa kun olemme käyneet läpi syövän."

”Menetin työni viime vuoden lopussa minkä jälkeen tein pari kuukautta osa-aikaista työtä. Nyt olen vanhempainvapaalla mutta minulla ei ole sen jälkeen työpaikkaa johon palata. Stressaa kovasti, kun työllisyystilannekaan ei ole kovin valoisa ja työttömyystuki on sitten paljon pienempi. Osa-aika työstäkin tehty sellaista, ettei oikeastaan kannata ottaa vastaan koska taloudellisesti ei voi voitolle jäädä. Huoli on suuri, kun elätettävänä on lapsi ja eläimiä.”

Avovastauksissa tulevaisuuden näkymistä nousi esille myös, että joissakin perheissä on onnistuttu vähentämään taloudellista kuormaa rajoittamalla menoja ja tekemällä valintoja, mutta se ei riitä korjaamaan suuria taloudellisia ongelmia. Samoin osalla vastanneista oli luottamus siihen, että sosiaalinen tuki ja turvaverkot voivat auttaa lievittämään taloudellisen stressin vaikutuksia tulevaisuudessa. Kaikilla ei ole sosiaalisia turvaverkkoja, ne ovat heikkoja tai ne eivät pysty tukemaan. Seuraavassa luvussa tarkastellaan tarkemmin erillisessä avokysymyksessä esiin nousseita arvioita lapsiperheen mahdollisuuksista parantaa perheen taloudellista tilannetta.

3.4 Mahdollisuudet vaikuttaa omaan taloudelliseen tilanteeseen

Vastaajilta tiedusteltiin erillisillä kysymyksellä arviotaan heidän mahdollisuuksistaan parantaa omaa taloudellista tilannettaan. Heistä vain noin 20 prosenttia katsoi pystyvänsä parantamaan taloudellista tilannettaan. Noin kolmannes katsoo, ettei heillä ole mahdollisuuksia parantaa taloudellista tilannettaan. Vajaa puolet (45 %) on kahden vaiheilla pystyykö vai eikö pysty kohentamaan taloudellista tilannettaan. Vastaajia pyydettiin avokysymyksellä vapaasti kertomaan tarkemmin miksi he katsovat pystyvänsä tai eivät katso pystyvänsä parantamaan taloudellista tilannettaan.

3.4.1. Vaikeuksia omaan taloudelliseen tilanteeseen vaikuttamisessa

Taloudellisten vaikeuksien keskellä monet vastaajat pohtivat, kuinka he voisivat parantaa tilannettaan, mutta kokevat mahdollisuudet käytännössä usein rajallisiksi tai ettei mahdollisuuksia ollut. Halua oman tilanteensa parantamiseen oli, mutta omassa tilanteessa oli erilaisia tekijöitä, jotka estivät lisäansioiden hankkimisen. Vastaajat kuvaavat, kuinka vaikeaa on saada lisätuloja, ja samalla elinkustannukset kuitenkin koko ajan nousevat. Usein mainitaan, että erilaisten riittämättömäksi koettujen etuuksien määrään ei voi vaikuttaa ja omasta työstä saatu palkka eivät riitä elämiseen eikä palkkatasoonkaan pysty vaikuttamaan.

Monet vastaajat kertovat merkittävästä terveysongelmista, joiden vuoksi heillä ei ole mahdollisuuksia parantaa omaa taloudellista tilannettaan. Terveysongelmat estävät heitä työskentelemästä täysipainoisesti tai ollenkaan. Erityisesti pitkäaikaiset sairaudet, mielenterveysongelmat ja erityislasten vanhemmuus mainitaan usein.

”En ole työkykyinen ja erityislasten vanhemmuus vie kaikki voimat.”

”Olen monisairas enkä pysty tekemään enempää.”

”Pitkäaikaisen sairasteluni vuoksi. Trauma tausta, joka estää töihin palaamisen”

Monet kokevat lisätöiden ja -ansioiden hankkimisen vaikeaksi lasten tai muiden perhevelvoitteiden takia. Monien vastaajien perhetilanne on sellainen, että rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan tehdä lisätyötä tai parantaa taloudellista tilannettaan, vaikka halua olisi. Näissä tilanteissa korostuu yksinhuoltajuus, omaishoitajuus ja lasten erilaiset sairaudet, jolloin

lapsen tarpeisiin vastaaminen koettiin tärkeimmäksi. Näissä vastauksissa nousee esille myös tukiverkoston puute. Osa vastaajista on raskaana, äitiyslomalla tai vanhempainvapaalla, mitkä rajoittavat heidän mahdollisuuksiaan tehdä lisätyötä. Lisäänsioiden hankkimisen esteenä on myös se, ettei lastenhoitoa ole mahdollista järjestää tai se on niin kallista, ettei lisätyöstä jäisi mitään käteen. Yksinhuoltajat ovat erityisen haastavassa tilanteessa lisäänsioiden hankkimisen mahdollisuuksien suhteen. Palkkatyöhön palaaminenkaan ei aina näytä auttavan ratkaisemaan taloudellisia ongelmia.

"Jään juuri äitiyslomalle, mies on työtön."

"Olen vanhempainvapaalla eikä silloin voi käydä töissä."

"Erityislapsen tukitoimet ovat niin surkeat, etten voi käydä edes osa-aikatyössä."

"Erityislapsen omaishoitajana vain keikkatyö on mahdollista, mutta siitä ei enää tienaa samoin kuin ennen eikä töitä meinaa löytyä".

"Olen nepsylasten yksinhuoltaja. Minulla ei ole aikaa eikä jaksamista käydä töissä."

"En pysty ottamaan tällä hetkellä toista työtä lasten takia"

"en voi tehdä töitä, sillä kukaan ei hoida alakouluikäisiä lapsia enkä uskalla jättää vilkkaita poikia yksin kotiin koko päiväksi"

"Totaaliyksinhuoltajana ei ole oikein mahdollista tehdä yhtään enempää ekstrasitöitä"

"No, voisin olla välittämättä lapsista ja mennä töihin - hoitoalalla työt ei kesken lopu. Mutta lapset eivät keskenään pärjää"

"Olen hoitovapaalla. Töihin palaten tulot hieman nousisivat, mutta vastaavasti lasten päivähoitokulut tulisivat maksettavaksi",

Oman taloudellisen tilanteen parantamista vaikeuttaviksi tekijöiksi nousee vastauksissa toisena kokonaisuutena opiskeluun ja työelämään liittyvät tekijät. Osa vastaajista on opiskelijoita tai joutunut uudelleen kouluttautumaan sairauden vuoksi. Opintojen ja työn yhdistäminen koetaan haastavaksi. Moni opiskeleva vastaaja on taloudellisesti täysin tukien varassa ja silloin opintojen on edettävä vaatimusten mukaisesti tai muuten menettää opintotuen. Monet kertovat työpaikkojen puutteesta tai siitä, ettei lisätyötä ole mahdollista tehdä nykyisen työmäärän lisäksi. Vastauksissa nousee esiin se, etteivät osa-aikatyöt ole mahdollisia enää suojaosan poistuttua, koska osa-aikatyöstä saatu ansio ei riitä kattamaan elinkustannuksia. Vaikka jotkut näkevät koulutuksen tai uuden työn mahdollisena ratkaisuna, opiskelemaan pääseminen tai uuden työpaikan saaminen ei ole itsestään selvää ja aina mahdollista. Monet vastaajista kokivat, että heidän vaikutusmahdollisuutensa ovat hyvin rajalliset.

"Etsin ja haen töitä ja rahoitusta jatkuvasti. Ehkä jostain tärppää. Sosiaaliturvan leikkauksille en voi mitään"

"Opiskelen täyspäiväisesti, koska olen yh, ei minulla ole aikaa käydä töissä opintojen ohella."

"Monien kuukausittaisten työnhakemusten jälkeen ei vaan töitä saa."

"Teen jo nyt välillä lisätyötä keikkatyönä oman työn päälle. Aika ei riitä toiseen työhön".

"aina voisi tehdä kahta työtä, mutta voimavarat eivät taida riittää siihen".

"Hakemalla hyvissä ajoin työtä, mutta valitettavasti työn saaminen ei nykyään ole itsestäänselvyys"

"Palkkatuloihin ei pysty tällä hetkellä vaikuttamaan ja kulut on jo karsittu minimiin."

"Miehellä vaikea saada uutta työtä, kun ei ole suomalainen".

3.4.2 Pienellä osalla mahdollisuuksia taloudellisen tilanteensa kohentamiseen

Kysymykseen kantaa ottaneista vastaajista vain noin viidennes katsoo pystyvänsä kohentamaan taloudellista tilannettaan. Monet ovat tilanteessa, jossa taloudellinen tilanne vaatii tarkkaa harkintaa ja sopeutumista. Ihmiset pyrkivät ratkaisemaan ongelmiaan monin eri tavoin ja tässä luvussa nousee esiin niitä tekijöitä, jotka mahdollisuuksia nähneet lapsiperheet kokevat omassa tilanteessaan mahdollisuuksiksi.

Yleisimmin oman taloudellisen tilanteen parantamisessa vastaajat näkevät sen, että on mahdollisuus palata töihin, keskittyä työntekoon ja lisätöihin. Monet hakeutuvat parempipalkkaisiin töihin tai yrittävät tehdä ylitöitä ja lisätöitä. Vastauksissa näkyy sinnikkyys ja monien sitoutuminen ahkeraan työntekoon aina kun se on mahdollista. Opiskelu ja tutkinnon valmiiksi saaminen nopeutetussa aikataulussa on toinen tärkeä keino, jolla vastaajat katsovat mahdolliseksi parantaa tilannettaan ja jolla pyritään parantamaan taloudellista tilannetta. Perheen ja lasten hoitoon liittyvät järjestelyt ovat myös tärkeitä monille. Jotkut vanhemmat palaavat töihin aikaisemmin kuin suunniteltu tai laittavat lapset hoitoon, jotta voivat tehdä vuorotyötä. Muutamissa perheissä tehdään merkittäviä järjestelyjä perhetilanteessa, jotta on mahdollisuuksia pärjätä, kuten puolison muutto omaan asuntoon tai toisen vanhemman sivutyölupa.

"Palata hoitovapaalta töihin."

"Laittamalla lapsi hoitoon, lopettaa vanhempainvapaa ja menemällä takaisin palkkatöihin."

"Jätän jatko-opinnot kesken ja keskityn vain työntekoon."

"Olen opiskellut työttömyysetuudelle nopeutetussa aikataulussa. Jouluna pitäisi valmistua, mutta en tiedä kestäkö talous sinne asti."

"Mies muutti omaan asuntoon."

Kolmas merkittävä keino, jonka vastaajat nostavat esiin on se, että yrittää karsia edelleen kaikkia menoja ja säästää. Vastaajat vertailevat hintoja, ostavat käytettyjä tavaroita ja minimoivat kulutuksen. Asumisen kustannuksia vähennetään muuttamalla halvempaan asuntoon tai myymällä omaisuus. Lainojen hallinta ja maksuaikojen pidentäminen on osalle myös tärkeä osa talouden tasapainottamista. Vapaa-ajan ja kulutuksen minimointi on myös keino vastaajilla tasapainottaa taloutta.

"Säästämällä kaikesta, miettimällä hankinnat tarkkaan ja myymällä tarpeettomia tavaroita."

"Yritän säästää ruokakuluissa ja en osta mitään ylimääräistä."

"Muutamme nyt kesällä, ei ole varaa asua nykyisessä kodissa asumiskulujen vuoksi."

"Myydään asunto ja muutetaan pienempään ja halvempaan."

"Lainojen takaisinmaksuajalla, tekemällä lisätöitä."

"Omien vapaa-ajan menojen sekä muun kulutuksen minimoiminen."

3.5 Vastaajien viestejä päättäjille

Vastaajilla oli mahdollisuus lähettää terveisiä päättäjille erillisen avokysymyksen kautta. Vastauksissa annetut huolenaiheet ja viestit päättäjille kattavat laajan kirjon sosiaalipoliittisia ja muitakin kysymyksiä, jotka kaipaavat vastaajien mielestä päättäjien huomiota ja sitä, että päättäjät tekevät niihin muutoksia. Seuraavassa on luokiteltu päättäjille suunnattujen terveisten sisältöjä ja nostettu esiin muutamia esimerkkejä kustakin kokonaisuudesta.

1. Yksinhuoltajat ovat kovilla ja heidän asemaansa on parannettava

- "Yksinhuoltajan lapsi ei todellakaan ole tasa-arvoisessa asemassa muiden lasten kanssa. Harrastusmahdollisuuksia ei ole, koska kustannukset niin kovat. Tukea ei saa mistään."
- "Ei se vammaisen lapsen yksinhuoltajaäiti toista työtä pysty tekemään vaikka miten tukia leikattaisiin. Keppi ei toimi kun vastassa on seinä."
- "Yksinhuoltajat ovat erityisen kovilla, koska kaikki laskut kasautuvat heille ja kuitenkin vain yhden ihmisen tulot."
- "Kun ette selvästikään pysty ymmärtämään pienituloisen yh, elämää tervetuloa köyhäilemään meille viikoksi. Ehkä mieli sitten muuttuu."
- "Miksi sairas osatyökykyinen yh laitetaan heikoimpaan asemaan. Kasvatan lapsia jotka yhteiskunnan tulevaisuuden toivo ja joita me tarvitsemme!"
- "Pelko taloudellisesta selviämisestä lamauttaa ja heikentää kykyä tukea lasta ja nuorta kasvussa ja kehityksessä. Köyhyys aiheuttaa syrjäytymistä ja syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle miljoonan. Kannattaisiko yksinhuoltajaperhettä ennemmin tukea taloudellisesti eikä leikata ja ennaltaehkäistä ettei menisi sitä miljoonaa?"
- "Yksinhuoltajat vaikka kyseessä olisi yhteishuoltajuus joutuvat todella tiukalle monessa kohtaan mikäli vastaavat pääsääntöisesti lapsen arjesta. Tämä pitäisi huomioida jo ihan ensiksikin verotuksessa koska yhden palkalla 3 elättäminen on eri asia kuin 2 palkalla."

2. Etuusleikkauksia kohtuullistettava ja etuuksien tasosta huolehdittava

- "Asumistukea ei saa leikata, työttömyysturvan lapsikorotus takaisin."
- "Työttömyysturvan lapsikorotuksen poisto, suojaosan poisto ja aikuiskoulutustuen lakkauttaminen olivat päätöksistänne typerimpiä. Lapsikorotuksen poiston jälkeen sama summa pitäisi hakea toimeentulotuesta mutta en halua koska se jos mikä on passivoivaa."
- "Suojaosat takaisin, jotta ihmiset voisivat työtä tekemällä selviytyä. Kokopäivätyötä ei riitä kaikille."
- "Suojaosa pitäisi ehdottomasti palauttaa, monet osa-aikatyöhön pystyvät eivät nyt mene ollenkaan töihin koska se ei taloudellisesti kannata"
- "Lapsiperheiltä leikkaaminen näkyy tulevaisuudessa entisestään lisääntyvänä pahoinvointina."
- "Sairaspäivärahan nosto olisi järkevä vaihtoehto."
- "Vammaisuuksiin ei saa koskea."
- "Suojaosa takaisin, sehän poistaa harmaata taloutta ja mahdollistaa osatyökykyisen vähäisen työnteon ja osallisuuden yhteiskuntaan tekee työn vastaanottamisesta mielekkäämpää."
- "Työttömyysturvaan tehdyt leikkaukset ovat järjettömiä! Esim. suojaosan poisto johtaa kohdallani siihen, että en vanhempainvapaan jälkeen tee oman ammattini (opettaja) sijaisuuksia, joita todellakin olisi tarjolla, koska ei se kannata."
- "Sanottiin että leikkaukset eivät kohdistu pienituloisiin ja lapsiperheet huomioidaan. Kuitenkin meidän perheeseen leikkaukset osuivat isosti; tietenkin uusien kriteerien tultua työttömyys- ja päiväraha uudistukset vei meidän taloudelta 560€/kk."

3. Elinkustannukset kuriin poliittisin päätöksin

- "Asumiskustannusten nousua rajoitettava jotenkin, kuten myös ruuan. Hyvinvointivaltio tulisi säilyttää kaikin mahdollisin keinoin."
- "Asuminen ja ruoka liian kallista. Lapsille saatava monipuolista ravintoa ja oma huono syöminen näkyy vyötärössä. Siitä tulee ajan kanssa muita kuluja."

- "Pääkaupunkiseudun ylikalliit vuokrat pitäisi saada alas."
- "Jos kokoaikaisella työllä ei pysty tarjoamaan lapselleen perussiistiä asumista, mikä motivoisi työssäkäyntiin?"
- "Asumiskustannukset ja ruoan hinta eivät saisi enää nousta, että pystytään pitämään katto pään päällä, ruokaa pöydässä ja vaatetta päällä."

4. Sosiaali- ja terveystalvveluja kehitettävä

- "Perheiden palvelut aidosti ennaltaehkäiseviin toimiin ja kouluihin oppilashuolto osaksi kouluarkea."
- "Lapsiperheiden hyvinvointi on asetettava etusijalle."
- "Terveystenhuollon perustasolla jokaikisessä terveystkeskuksessa olisi syytä olla myös psykologeja psykiatreja gynekologeja jne jottei kaikkea tarvi laittaa erikoissairaanhitoon. Hoito ois oikea-aikasempaa ja siten kustannustehokkaampaa vaikuttavampaa."
- "Koulutukseen ja terveystenhuoltoon tarvitaan lisää rahaa. Arjessa tulee isot kulut kun kaupungeissa lakkautetaan lähiterveysasemat ja hammashoitolat. Kouluterveydenhoitajilla kuraattoreilla ja psykologeilla liian suuret oppilasmäärät Helsingissä ja Espoossa minkä takia työtä ei voida tehdä lasten hyväksi laissa säädetyllä tavalla. Kouluterveydenhuollon alasajo heikentää koulujen toimintakykyä lasten oikeuksia ja perheiden hyvinvointia kun lapset jäävät vaille tarvitsemaansa tukea."

5. Kouluttautumiseen ja työhön kaikille mahdollisuuksia

- "Aikuiskoulutuksen lakkauttaminen vie mahdollisuuden opiskella lisää."
- "Tavoitteenanne on ajaa kaikki ihmiset kokopäivätyöhön ymmärtämättä, että on paljon elämäntilanteita joissa se ei ole mahdollista."
"Töitä pitää olla. Toisaalta matalalopalkkainen työ ei elätä."
- "Kiitos aikuiskoulutustuen lakkauttamisen, toiselle (työllistävälle!) alalle kouluttautuminen (on ollut haaveissa) on nyt mahdotonta."
- "Leikkaukset ovat mielestäni järjettömiä, varsinkin aikuiskoulutuen lopettaminen. Itse ehdin sen onneksi saamaan, mutta jos en olisi saanut opiskelupaikkaa alkuvuodesta, minulla ei olisi ollut mitään mahdollisuutta lisäkouluttautua."

6. Hallitus liian kaukana ihmisten arjesta ja tilanteesta

- "Nykyinen oikeisto hallitus toteuttaa politiikkaa joka kyykyttää jo valmiiksi heikossa asemassa olevia. Jos pitää säästää, pitäisi sen olla tasapuolista ja jokaisen osallistua säästämiseen, ei vain pienituloisten."
- "Hallitus on täysin vieraantunut todellisuudesta."
- "Te ette ymmärrä yhtään mitä olette tekemässä. Te leikkaatte aina kansalta, mutta ette ole koskaan valmiita leikkaamaan muille maille annettavista tuista."
- "Pelko taloudellisesta selviämisestä lamauttaa ja heikentää kykyä tukea lasta ja nuorta kasvussa ja kehityksessä."
- "Köyhyys aiheuttaa syrjäytymistä ja syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle miljoonan."

4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POLITIIKKASUOSITUKSET

Lapsiperhekyselyyn osallistui monipuolinen joukko lapsiperheitä, joiden elämäntilanteiden kirjo on laaja. Omasta tilanteestaan kertovia tavoitettiin nettikyselyllä hyvin (420). Heidän kokemuksensa kertoo, että taloudellisen tilanteen kiristyminen näkyy arjessa selvästi ja monin eri tavoin. Tässä selvityksessä on haluttu nostaa ennen kaikkea esiin lapsiperheiden kokemus oman perheensä taloudellisesta tilanteesta, heidän huolensa ja oma äänensä siitä, millaisia vaikutuksia taloudellisilla vaikeuksilla on heidän arkeensa, millaisia mahdollisuuksia he kokevat itsellään olevan parantaa omaa tilannettaan sekä perheiden toiveita päätöksentekijöille. Lapsiperheiden kokemukset ovat erittäin tärkeitä ja niiden äärelle on välttämätöntä pysähtyä miettimään, millaisin keinoin heidän tilannettaan voidaan parantaa.

Työttömyys, tulojen väheneminen ja elinkustannusten, etenkin ruuan ja asumisen kallistuminen, ovat merkittäviä tekijöitä, jotka vastaajien mukaan heikentävät oman perheen taloudellista tilannetta. Nämä tekijät ovat aiheuttaneet huomattavaa stressiä monissa lapsiperheissä. Taloudellinen tilanne on heikentynyt 85 prosentilla kyselyyn vastanneista lapsiperheistä viimeisen vuoden aikana, ja heikentyminen on jatkunut ja jopa pahentunut viimeisten kuukausien aikana. Perheiden taloudellisen tilanteen parannukset ovat harvinaisia, mikä osoittaa, että monien perheiden taloudellinen tilanne on erittäin haavoittuvainen. Elinkustannusten kallistumisen lisäksi tänä vuonna voimaan tulleet eri etuuksien leikkaukset ja sosiaaliturvan heikennykset näkyvät jo selvästi vastanneiden lapsiperheiden arjessa ja taloudellisen tilanteen vaikeutumisena.

Vastaukset osoittavat, että kyselyyn vastanneiden lapsiperheiden taloudellinen tilanne on heikentynyt merkittävästi, mikä vaikuttaa monin tavoin heidän arkeensa ja hyvinvointiinsa. Taloudellisten haasteiden seurauksena perheet joutuvat tinkimään perusmenoistaan, mikä aiheuttaa stressiä ja ahdistusta niin aikuisille kuin lapsillekin. Erityistilanteet, kuten sairastumiset ja yksinhuoltajuus, pahentavat tilannetta entisestään.

Yksinhuoltajien tilanne on monin tavoin haastavampi kuin kahden vanhemman perheiden. Yksinhuoltajien taloudellinen tilanne on usein erityisen vaikea, koska heillä on vain yksi tulonlähde, mutta lapsilla samat menot kuin kahden vanhemman perheissä. He joutuvat kantamaan suuren vastuun sekä taloudellisesti että henkisesti ja tulosten mukaan jäävät usein ilman riittävää tukea. Yksinhuoltajien haasteet korostavat tarvetta kohdennetulle tuelle ja toimenpiteille, jotka parantaisivat heidän taloudellista tilannettaan ja henkistä hyvinvointiaan. Tämä voisi sisältää esimerkiksi parempaa taloudellista tukea, lastenhoitopalveluiden saatavuuden parantamista ja tukea henkiseen jaksamiseen.

Vain kuusi prosenttia kyselyyn vastanneista lapsiperheistä vastasi, että he eivät ole huolissaan siitä, saavatko he katettua perheensä perusmenot. Lähes 40 prosenttia vastanneista oli jatkuvasti huolissaan siitä, riittävätkö rahat perheen välttämättömiin perusmenoihin, ruokaan, asumiseen, vaatteisiin ja terveydenhuoltoon. Usein ja jatkuvasti rahan riittävyydestä huolissaan vastanneista lapsiperheistä oli kaksikolmasosa. Erityisesti ruuan ja asumisen kallistuminen ovat merkittävä huolenaihe tulosten mukaan lapsiperheille. Useat perheet ovat joutuneet tinkimään päivittäisistä kuluista, etsimään koko ajan halvempia vaihtoehtoja ja jättämään välttämättömiä menoja kokonaan kattamatta, kun rahat eivät ole riittäneet. Lapsiperheet kertoivat karua kieltä siitä, miten he joutuvat elämään kädestä suuhun, venyttämään euroa joka päivä ja miettimään koko ajan, miten selvitä. Perheen tilannetta yritetään helpottaa etsimällä ruokaa alennustuotteina, turvautumalla hävikkiruokaan ja hakemaan sitä ruokajonosta. Osalla tilanne on niin tiukka, että vanhempi joutuu tinkimään jopa omasta ruuastaan lasten hyväksi. Vastaajilla on myös huoli, että joutuu tinkimään myös ruuan terveellisyydestä.

Vastauksissa nousee esille myös se, että taloudellisesti tiukoilla olevissa perheissä ollaan vakavissa vaikeuksissa silloin, jos jotakin yllättävää tapahtuu tai jokin suuri yllättävä menoerä ilmaantuu, esimerkiksi jokin kodinkone rikkoutuu. Jos yllättävään tarpeeseen on pakko reagoida, se pistää perheen talouden täysin sekaisin, koska mitään puskureita ei ole. Vastausten mukaan usein on niin, ettei ole mitään mahdollisuutta tehdä perheen kannalta tarpeellista hankintaan rikkoutuneen tilalle, vaan on pärjättävä ilman.

Vastanneet lapsiperheet olivat erityisen huolissaan siitä, miten taloudelliset vaikeudet ja sen mukanaan tuomat asiat vaikuttavat lapsiin. Puolet vastanneista lapsiperheistä oli huolissaan siitä, saako turvattua vauvan tai lapsen välttämättömät tarpeet, ruuan, vaipat, vaatteet, terveyden ja virikkeet. Tämä tulos on hälyttävä, koska tutkitusti vauva-ajan köyhyys on erityisen haavoittavaa. Varhaislapsuus luo edellytykset lapsen turvalliselle kehitykselle ja myöhemmälle yhteiskunnassa pärjäämiselle. Köyhyys vie vanhemmilta voimavaroja ja se vaikuttaa vanhemman kykyyn vastata vauvan tarpeisiin. Vaikutukset lapsen elämässä voivat olla elämänmittaisia. (ks. esim. Ristikari et.al. 2018.)

Lapsiperheköyhyyden ehkäiseminen ja vähentäminen on kriittisen tärkeää, jotta lapsen oikeus turvalliseen kasvuun ja kehitykseen toteutuu ja vältetään laajoilta ja monimuotoisilta vaikutuksilta lapsen koko elämään. Lapsiperheköyhyyden vaikutuksina on muun muassa todettu, että köyhydessä eläneillä lapsilta puuttui muita useammin peruskoulun jälkeinen tutkinto. He kärsivät muita useammin mielenterveyden häiriöistä, kuten masennuksesta tai ahdistuksesta. Köyhissä perheissä eläneillä lapsilla riski mielenterveyden häiriöille on todettu kaksi kertaa muita lapsia korkeammaksi. Lapsuudenaikainen köyhyys on todettu sitä vakavammaksi, mitä nuorempana lapsi on sen kokenut ja mitä pidempään köyhyys perheessä on kestänyt. (ks. tarkemmin emt.)

Lähes kaikki vastaajat toivat esiin taloudellisen tilanteen aiheuttaman henkisen kuormituksen. Jatkuva stressi, ahdistus ja epävarmuus taloudellisesta pärjäämisestä ovat yleisiä. Pitkään jatkuneella vanhemman stressillä voi olla merkittäviä vaikutuksia lapsen kehitykseen mm. lapsen itsesääntelykykyyn ja tunne-elämään. Pitkittyneessä stressissä vanhemman omien tunteiden sääntely ja kyky läsnäolevaan vuorovaikutukseen heikkenee. Vanhempi saattaa myös menettää kykynsä huomioida lapsen tarpeet silloin, kun lapsi kaipaa ja tarvitsee apua, tukea ja läsnäoloa. Ne ovat ensiarvoisen tärkeitä lapsen itsetunnon kehittymiselle (ks. tarkemmin Finnbrain tutkimukset 2016: Lehtola ym 2016.) Tilanteen jatkuessa tai pahentuessa perheiden hyvinvointi ja lasten turvallisuus voivat olla vaarassa, mikä korostaa tarvetta taloudellisen tuen ja perhepolitiikan kehittämiseksi. Taloudellisen tilanteen kiristymisellä on neljänneksessä vastanneista perheistä perheiden kokemusten ja arvion mukaan ollut tässä vaiheessa paljon vaikutuksia lasten pahoinvointiin ja oireiluun. Riskinä on, että jos tilanne jatkuu pitkään vaikeana, myös lasten pahoinvointi ja oireilu voivat lisääntyä.

Taloudellisen tilanteen vaikeudet ovat heijastuneet vastaajien kokemuksen mukaan mielenterveyden haasteina kahdessa kolmasosassa kyselyyn vastanneista perheistä ja viidenneksessä paljon. On tärkeää, että mielenterveyspalveluja ja terapian saatavuutta parannetaan. Silloin, kun niiden taustalla on erityisesti taloudellisen tilanteen vaikeudet ja sen aiheuttama mielenterveyttä rasittava kuormitus, on oleellista parantaa perheen taloudellista tilannetta, ei vain sen aiheuttamia oireita.

Taloudelliset vaikeudet näkyvät vastanneiden lapsiperheiden arjessa myös lisääntyneinä ristiriitoina ja perheenjäsenten välien kiristymisenä. Sen sijaan se ei näyttäisi ainakaan vielä lisänneen eroaikoita ja lähisuuhdeväkivaltaa kyselyyn vastanneissa perheissä. On ennakoitavissa, että jos tilanne pitkittyy ja vaikeutuu entisestään eikä muutosta paremmasta ole näköpiirissä, riski näihin kasvaa. Alkoholin käyttö on lisääntynyt vain pienessä osassa

vastanneita kotitalouksia, sillä suurin osa ilmoitti, että tämä ilmiö ei koske heitä. Kuitenkin niissä perheissä, joissa alkoholin käyttö on lisääntynyt, se voi johtaa muihin ongelmiin erityisesti lasten hyvinvoinnin heikkenemiseen ja myös väkivallan lisääntymiseen jatkossa. Kun alkoholin saatavuutta on tänä vuonna lisätty sallimalla aikaisempaa vahvempien alkoholijuomien myynti päivittäistavarakaupoissa, on mahdollista, että taloudellisesti tiukoilla nyt olevissa perheissä myös alkoholin käyttö voi alkaa lisääntyä, kun haetaan lievitystä stressiin.

Terveyteen liittyvät kustannukset, sairastaminen ja lääkekulut sekä terveyskeskusmaksut ovat aiheuttaneet merkittävää taloudellista räsitusta monille vastanneille lapsiperheille, erityisesti niille, jotka ovat jo valmiiksi heikossa taloudellisessa tilanteessa. Kustannusten nousu ja tukien pienentyminen on johtanut siihen, että perheet voivat joutua tinkimään terveydenhuollosta, mikä voi heikentää perheenjäsenten terveyttä ja hyvinvointia pitkällä aikavälillä. Sairauksien hoitoa voidaan myös lykätä ja apua haetaan vasta pakon edessä, mikä voi pahentaa sairauksien hoitoa ja lisätä pitkällä aikavälillä kuluja entisestään. Jatkuva taloudellinen paine heikentää perheiden hyvinvointia, lisää stressiä ja ahdistusta sekä riskiä mielenterveysongelmien ja muiden terveysongelmien kehittymiselle. Tämä saattaa luoda noidankehän, jossa terveydenhoidon laiminlyönti johtaa uusiin terveysongelmiin.

Kyselyn tuloksissa näkyy myös se, että päivittäiskuluja on jouduttu kattamaan luotolla ja osalla luottorajat ovat jo täynnä ja on vaikeuksia selviytyä niiden maksamisesta. Erilaisten luottojen käyttö päivittäismenojen kattamiseen on ongelma, joka uhkaa johtaa velka- ja ulosottokierteisiin ja sitä kautta ongelmien syventymiseen entisestään. Laskujen maksamisessa on vaikeuksia ja osa vastaajista pohti, pystyykö selviytymään niistä koko vuonnakaan. Laskujen maksussa ollaan myöhässä, mikä aiheuttaa viivästyskorkoja ja osalla laskuja on päätynyt jo ulosottoon. Nämä kertovat siitä, että taloudellisesti tiukoilla olevat vastanneet lapsiperheet ovat jo velkaantuneet. Vuokrien maksun vaikeudet ja vuokratästit herättävät pelkoa siitä, uhkaako perhettä häätö. Suomalaisten Kotitalouksien maksuhäiriömerkintöjen määrä on lähtenyt kasvuun vuonna 2024 (Asiakastieto 2024). Tämä kertoo ongelmien yleistymisestä laajemminkin. Tieto erilaisista keinoista (sosiaalinen luotto, velkajärjestely, talousneuvonta), joilla velkaongelmia voitaisiin ratkaista, eivät välttämättä ole saavuttaneet niiden kanssa painivia tai ongelmat ehivät syventyä ennen kuin niitä lähdetään ratkomaan. Pienituloisimmille sosiaalinen luottoakaan ei ole aina ratkaisu, sillä sosiaalisen luotonkin maksamiseenkin tarvitaan maksukykyä. Ongelmia on edelleenkin myös esimerkiksi vähävaraisille suunnattujen pika- ja kulutusluottojen markkinoinnissa ja ehdoissa (Takuu-Säätiö 2024).

Perheiden kuvauksen mukaan lasten harrastuksista, vapaa-ajan yhteisestä tekemisestä ja kaikesta iloa tuottavasta on jouduttu tinkimään. Suurin osa vastanneista perheistä arvioi myös, että heillä ei juurikaan ole mahdollisuuksia tahdosta ja yrityksistä huolimatta parantaa omaa taloudellista tilannettaan tai keinot siihen ovat hyvin vähäiset. Osa kuvasi tilannetta niin, ettei toivoa paremmasta ole näkyvissä. Päättäjille lähetetyistä viesteistä välittyi suuri pettymys siitä, että jo entuudestaan tiukoilla olevilta leikataan. Epäilyksiä oli myös siitä, että päättäjät ovat liikaa etäännyneet tavallisten ihmisten arjesta ja eivät tiedä, millaista ahdinkoa päätöksistä ihmisille seuraa. Suurella osalla vastanneista lapsiperheistä oli suuri huoli vaikean taloudellisen tilanteen pitkittymisestä ja sen pitkäkestoisista vaikutuksista omaan perheeseen, etenkin lapsiin.

Lapsiperheet kertovat kyselyvastauksissaan myös etuusjärjestelmän jäykkyuden ja sosiaaliturvan leikkausten vaikutuksista. Kokemus on, että kun jotakin etuutta saavan perheen elämäntilanne ja olosuhteet jollakin tavalla muuttuvat, etuusjärjestelmä vastaa siihen huonosti ja perheen kannalta liian pitkällä viiveellä. Heikennykset sosiaaliturvassa ovat myös perheiden mielestä korostaneet järjestelmän jäykkyyttä. Se on tehnyt tuen saamisesta entistä vaikeampaa ja hitaampaa. Tämä on johtanut tilanteisiin, joissa ihmiset eivät saa ajoissa tarvitsemaansa taloudellista tukea, mikä vaikeuttaa heidän taloudellista tilannettaan entisestään.

Sosiaaliturvan uudistaminen ja etuusjärjestelmän yksinkertaistaminen ovat lapsiperheiden näkökulmasta erittäin tärkeitä. On välttämätöntä, että sosiaaliturvauudistuksessa otetaan erityisesti huomioon lapset ja heidän tarpeensa, jotta lapsiperheköyhyyden elämänmittaisilta vakavilta vaikutuksilta voidaan tulevaisuudessa välttyä.

Suosituksia päättäjille lapsiperheisen aseman parantamiseksi:

1. Lapsiperheisiin kohdistuneita etuusleikkauksia kohtuullistettava, sosiaaliturvan riittävästä tasosta huolehdittava ja etuusjärjestelmän uudistamista jatkettava

Toteutetut etuuksien leikkaukset ja muut sosiaaliturvaan kohdistetut muutokset näkyvät kasautuvasti ja suurina vaikeuksina jo nyt lapsiperheiden tilanteessa. On välttämätöntä, että hallitus kohtuullistaa tehtyjä leikkauksia, jotta etuuksia saavilla ja niistä riippuvaisilla lapsiperheillä on mahdollisuus pärjätä. On tehtävä jatkuvaa ja systemaattista lapsivaikutusten arviointia sekä otettava sen tulokset huomioon päätöksenteossa. Lapsiperheköyhyyden vähentämiseen on määrätietoisesti tartuttava ja pidettävä kiinni sitoumuksesta vähentää köyhyydessä elävien lasten määrää 30 000 lapsella vuoteen 2030 mennessä. (STM 2022; STM 2024) Sosiaaliturvauudistusta on määrätietoisesti jatkettava ja yksinkertaistettava etuusjärjestelmää. Suunnitellun yleistuen tason on oltava riittävä, jotta sen varassa olevilla on mahdollisuus pärjätä.

2. Vauvaperheköyhyys on poistettava

Tuloksissa nousi hälyttävästi vauvaperheköyhyys. Vauva-ajan köyhyys vaurioittaa erityisen vakavasti ja elämänmittaisesti. Taloudelliset vaikeudet synnyttävät vanhemmille stressiä ja ahdistusta, mitkä aiheuttavat vauvalle lisäksi emotionaalista köyhyyttä, kun vanhemman voimavarat eivät riitä läsnäolevaan vuorovaikutukseen ja vauvan tarpeisiin vastaamiseen. Vauvaperheköyhyyden poistamiseksi, taloudellisen tuen ja vauvaperheille suunnattujen palvelujen parantamiseksi tarvitaan konkreettinen suunnitelma.

3. Elinkustannusten nousua on hillittävä poliittisin päätöksin

Lapsiperheiltä elinkustannukset, etenkin ruuan, asumisen ja energian hinnat ovat karanneet käsistä, ja niistä on vakavia vaikeuksia selviytyä. Ruuan hinnan nousua on hillittävä, varmistettava kohtuuhintainen asuminen lapsiperheille etenkin pääkaupunkiseudulla ja jatkettava energian hinnan hillintään liittyviä toimia. On pidettävä huoli siitä, ettei ruuan arvonlisävero missään vaiheessa koroteta.

4. Ilmaisen kouluruuan laadusta ja riittävydestä huolehdittava

Ilmaisen ja laadukkaan kouluruuan merkitys kasvaa, kun lapsiperheillä on vaikeuksia saada rahat riittämään ruokaan ja sen terveellisyydestä joudutaan tinkimään. Joillekin lapsille kouluruoka voi olla päivän ainut lämmin ja terveellinen ateria. Etenkin viikonlopun jälkeen on tärkeää varmistaa, että kouluruoka on lapsille maistuvaa.

5. Perheiden varhainen tuki varmistettava ja mielenterveyspalveluihin pääsyä parannettava

Taloudelliset vaikeudet ovat lisänneet perheissä ristiriitoja, vaikeuttaneet lasten kanssa pärjäämistä ja tuottaneet lasten pahoinvointia. Järjestöissä tarjolla olevan varhaisen ja matalan kynnyksen tuen jatkuvuus ja toimintaedellytykset on turvattava ja kehitettävä perhepalvelujen saatavuutta hyvinvointialueilla. Mielenterveyspalveluihin pääsyä on parannettava, jotta apua saadaan ahdistukseen, masennukseen ja muihin mielenterveysongelmiin.

6. Velkaantumista ehkäistävä, talousneuvontaa ja sosiaalista luototusta kehitettävä.

Perheiden velkaantumista on ehkäistävä tehostamalla talousneuvontaa ja kehittämällä sosiaalista luototusta paremmin perheiden taloudellisen ahdingon helpottamiseksi. Hyvinvointialueilla on taloudellisesta tiukkuudesta huolimatta varmistettava resurssien riittävyys ehkäisevään ja täydentävään toimeentulotukeen, jotta yllättävissä tilanteissa lapsiperheiden taloudellinen ahdinko ei kasva. Sosiaalityöntekijöiden tuki on varmistettava toimeentulotukea saaville perheille, joilla tilanteeseen liittyy myös muuta tuen tarvetta.

7. Maksuttomat ja kohtuuhintaiset harrastukset lasten tueksi

Lasten harrastusten kalleus ja lapsiperheiden talouden tiukkuus saavat aikaan sen, että lasten harrastuksiin rahat eivät riitä. Kunnissa on huolehdittava, että kaikille lapsille on tarjolla maksuttomia ja kohtuuhintaisia harrastuksia. Erittäin tärkeiksi tulevat myös koulupäivän jälkeen tarjolla olevat harrastukset kouluilla ja niiden maksuttomuus tai hyvin alhainen hinta. Harrastukset ovat tärkeitä lapsille osallisuuden kokemuksen varmistamiseksi, hyvinvoinnin tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kohtuuhintaisista harrastuksista myös urheilu- ja liikuntaseuroilla on vastuu.

8. Työttömyysturvan suojaosa palautettava ja työllistymistä tuettava

Osa-aikatyön tekeminen on perheille tärkeä keino parantaa omaa toimeentuloaan. Osalle se on ainut mahdollisuus alentuneesta työkyvystä tai perhetilanteesta johtuen olla mukana työelämässä. Työttömyysturvan suojaosan poistaminen on merkinnyt sitä, että osa-aikatyön tekeminen ei näytä enää olevan mahdollista, koska sillä ei elä. Tulisi kehittää myös muita keinoja, jotka kannustavat osa-aikatyön tekemiseen ilman, että se vaarantaa sosiaaliturvan. Tarvitaan edelleen perhe-elämän ja työelämän yhteensovittamista tukevien ratkaisujen kehittämistä, jotta lapsiperheet voivat osallistua työelämään ja samalla huolehtia lasten tarpeista riittävän hyvin.

9. Aikuiskoulutustuki tärkeä keino oman ammattitaidon parantamiseksi

Monille vastaajille aikuiskoulutustuki on ja olisi ollut tärkeä keino pitää yllä ja parantaa omaa ammattitaitoa. Aikuiskoulutustuen lakkauttamispäätös on arvioitava kriittisesti uudelleen. Kun työelämä muuttuu erittäin nopeasti, jatkuva, elinikäinen oppiminen on välttämätöntä, jotta on mahdollista pärjätä ja olla mukana työelämässä.

LÄHTEET

Asiakastieto (2024). Maksuhäiriötilasto.

https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastieto-q2-2024-maksuhairiotilastot.pdf

ETKL (2023). Lapsiperheisiin-kohdistuvien-sosiaaliturvaetuuksien-leikkausten-vaikutukset
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2023/09/Lapsiperheisiin-kohdistuvien-sosiaaliturvaetuuksien-leikkausten-vaikutukset-ETKL-18.9.2023.pdf>

Lehtola, Satu; Tuulari, Jetro; Karlsson Linnea, Parkkola, Riitta; Karlsson Hasse; Noora M. Scheinin. (2016) Miten varhainen stressi vaikuttaa aivojen kehitykseen? Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2016;132(15)

Ristikari, T , Keski-Säntti , M , Sutela , E , Haapakorva , P , Kiilakoski , T , Pekkarinen , E , Kääriälä A J , Aaltonen , M , Huotari , T , Merikukka , M , Salo , J , Juutinen , A , Pesonen-Smith , A & Gissler , M (2018) Suomi lasten kasvu ympäristönä : Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä . Raportti. Julkaisuja Nro 210 , THL , Helsinki . < <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2> > <http://hdl.handle.net/10138/262147>

SOSTE (2023). SOSTEn laskelmat: Näin sosiaaliturvan kumuloituvat leikkaukset vaikuttavat käteen jääviin tuloihin – köyhyys lisääntyy. <https://www.soste.fi/uutiset/sosten-laskelmat-nain-sosiaaliturvan-kumuloituvat-leikkaukset-vaikuttavat-kateen-jaaviin-tuloihin-koyhyys-lisaantyy/>

STM (2022). Toimintasuunnitelma köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi vuoteen 2030 mennessä. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisusarja: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:15. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9999-2>

STM (2024). Eurooppalainen lapsitakuu. Suomen seurantaraportti 2024. Virkamiesraportti kansallinen lapsistrategia. ECG report 2024

Takuu-Säätiö (2024). Suuret kulutusluotot ja pitkät laina-ajat ajavat kotitalouksia syvälle velkakurimukseen. <https://www.takuusaatio.fi/julkaisu/suuret-kulutusluotot-ja-pitkat-laina-ajat-ajavat-kotalouksia-syvalle-velkakurimukseen/>

THL (2023). Toimeentulotuki 2023 : Toimeentulotuen saajien määrä jatkoi laskua vuonna 2023. Tilastoraportti, SVT : 20/2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024051329501>